

Polska Fundacja Społeczeństwa Przedsiębiorczego

Przedsiębiorczość społeczna dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych

Szczecin, październik 2013

Wydawca:

Polska Fundacja Społeczeństwa Przedsiębiorczego

Autor:

Katarzyna Zwarzany

Publikacja opracowana w ramach projektu „Przedsiębiorczość społeczna. Lubię to!” dofinansowanego ze środków Programu Operacyjnego Fundusz Inicjatyw Obywatelskich oraz Miasta Szczecin

Publikacja bezpłatna

© Copyright by Polska Fundacja Społeczeństwa Przedsiębiorczego

Poglądy i opinie przedstawione w publikacji nie muszą odzwierciedlać stanowiska Polskiej Fundacji Społeczeństwa Przedsiębiorczego, a jedynie stanowisko Autora.

ISBN 978-83-932375-1-7

Wydanie I

Nakład 229 egzemplarzy

Publikacja dostępna jest także w wersji elektronicznej na stronie internetowej

<http://www.lubieto.szczecin.pl>

Spis treści

6

Wprowadzenie

8

Identyfikacja

16

Działanie

22

Ekonomia społeczna

28

Podmioty ekonomii społecznej

32

PES 1 – aktywizacja osób zagrożonych wykluczeniem społecznym

35

PES 2 - przedsiębiorstwo społeczne

56

Scenariusze lekcji

66

Literatura

Drogi nauczycielu

Oddajemy w Twoje ręce podręcznik, który – mamy nadzieję – ułatwi wykorzystanie treści związanych z ekonomią społeczną na prowadzonych zajęciach z młodzieżą wg scenariuszy lekcji zamieszczonych na końcu publikacji. Mamy nadzieję, iż materiał zgromadzony w tym opracowaniu pomoże przeprowadzić zajęcia, które otworzą młodych ludzi na aktywność w lokalnym środowisku i ekonomię solidarności. W czasie niekorzystnej sytuacji ludzi młodych na rynku pracy może okazać się, że aktywność zawodowa w formie podmiotów ekonomii społecznej jest alternatywną wobec pracy na etacie, czy działalności prowadzonej na własny rachunek. Jednocześnie zapraszamy Cię do grona osób, które za misję obrały sobie wskazywanie innym możliwości uzyskania satysfakcji ze wspólnego, efektywnego działania, zmieniającego lokalną społeczność poprzez rozbudze-

nie zaangażowania i pasji jej członków. Zajęcia z ekonomii społecznej mają za zadanie pokazać uczniom, że można godzić to co się lubi z pomaganiem innym, a jednocześnie osiągać korzyści finansowe. Ekonomia społeczna może okazać się kierunkiem podjętej aktywności, nie tylko społecznej, ale i zawodowej młodych osób, w tym mieszkańców terenów mniejszych miast i miasteczek, czy terenów wiejskich. I mamy nadzieję, że choć część z nich z poczucia lokalnej tożsamości zechce wykorzystać potencjał swój, regionu i jego mieszkańców oraz zrealizuje kolejne ciekawe pomysły w niedalekiej przyszłości.

Realizatorzy projektu „Przedsiębiorczość społeczna. Lubię to!”

Identyfikacja

Dla kogo?

„Nie jest problemem, że są ludzie bogaci, problemem jest, że są ludzie biedni.” ~ Olaf Palme

Wykluczenie społeczne to sytuacja, w której osoba, będąca członkiem społeczeństwa, nie może w pełni uczestniczyć w jego działaniach.

Wykluczenie społeczne może dotyczyć: osób, rodzin, grup ludności.

Czym charakteryzują się osoby wykluczone społecznie:

- żyją w trudnych warunkach ekonomicznych (ubóstwo materialne);
- nie mają odpowiedniego wykształcenia lub też brakuje im kompetencji do pełnego życia w społeczeństwie;
- zostają pokrzywdzone w skutek niekorzystnej sytuacji społecznej, gospodarczej, politycznej, często niezależnej od nich np.: kryzysem ekonomicznym, wojną, klęską żywiołową, bankrutem firmy, w której dotychczas pracowały itp.;
- posiadają cechy utrudniające im normalne funkcjonowanie, np. dysfunkcje, niepełnosprawność, uzależnienie, długotrwałą chorobę;
- doświadczają przejawów dyskryminacji ze strony społeczeństwa wskutek kulturowych uprzedzeń oraz stereotypów.

Wykluczenie społeczne może dotknąć każdego z nas. Powodem wykluczenia jest zwykle bycie w jakimś wymiarze naszego życia innym od reszty społeczeństwa.

Kogo najczęściej dotyka wykluczenie społeczne?

- Osoby, które nie mają pracy;
- Osoby uzależnione (alkohol, narkotyki, komputer);
- Osoby ubogie;
- Rodziny patologiczne;
- Osoby starsze;
- Osoby o niskich kwalifikacjach i niewykształcone;
- Osoby niepełnosprawne i chore;
- Osoby bezdomne;
- Osoby zamieszkujące tereny wiejskie;
- Mniejszości narodowe.

Każda sfera polityki społecznej rozpatruje wykluczenie w nieco innym wymiarze. Definiowanie grupy osób zagrożonych wykluczeniem społecznym wynika z różnych aktów prawnych:

1. Ustawa o pomocy społecznej

Z art. 7: „Pomocy społecznej udziela się osobom i rodzinom w szczególności z powodu:

- ubóstwa;
- sieroctwa;
- bezdomności;
- bezrobocia;
- niepełnosprawności;
- długotrwałej lub ciężkiej choroby;
- przemocy w rodzinie;

7a) potrzeby ochrony ofiar handlu ludźmi;

- potrzeby ochrony macierzyństwa lub wielodzietności;
- bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych;
- braku umiejętności w przystosowaniu do życia młodzieży opuszczającej całodobowe placówki opiekuńczo-wychowawcze;
- trudności w integracji cudzoziemców, którzy uzyskali w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą;
- trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego;
- alkoholizmu lub narkomanii;
- zdarzenia losowego i sytuacji kryzysowej;
- klęski żywiołowej lub ekologicznej.”

2. Ustawa o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy:

Z art. 49: „W stosunku do osób będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy:

- bezrobotnych do 25 roku życia;
- bezrobotnych długotrwale albo po zakończeniu realizacji kontraktu socjalnego, o którym mowa w art. 50 ust. 2 pkt 2, albo kobiet, które nie podjęły zatrudnienia po urodzeniu dziecka;
- bezrobotnych powyżej 50 roku życia;
- bezrobotnych bez kwalifikacji zawodowych, bez doświadczenia zawodowego lub bez wykształ-

- cenia średniego;
- bezrobotnych samotnie wychowujących co najmniej jedno dziecko do 18 roku życia;
- bezrobotnych, którzy po odbyciu kary pozbawienia wolności nie podjęli zatrudnienia;
- bezrobotnych niepełnosprawnych.

3. Ustawa o zatrudnieniu socjalnym:

Z art. 1:

- bezdomnych realizujących indywidualny program wychodzenia z bezdomności, w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej;
- uzależnionych od alkoholu, po zakończeniu programu psychoterapii w zakładzie leczenia odwykowego;
- uzależnionych od narkotyków lub innych środków odurzających, po zakończeniu programu terapeutycznego w zakładzie opieki zdrowotnej;
- chorych psychicznie, w rozumieniu przepisów o ochronie zdrowia psychicznego;
- długotrwale bezrobotnych w rozumieniu przepisów o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy;
- zwalnianych z zakładów karnych, mających trudności w integracji ze środowiskiem, w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej;
- uchodźców realizujących indywidualny program integracji, w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej;
- osób niepełnosprawnych, w rozumieniu przepisów o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, którzy podlegają wykluczeniu społecznemu i ze względu na swoją sytuację życiową nie są w stanie własnym staraniem zaspokoić swoich podstawowych potrzeb życiowych i znajdują się w sytuacji powodującej ubóstwo oraz uniemożliwiającej lub ograniczającej uczestnictwo w życiu zawodowym, społecznym i rodzinnym.

Jakie są skutki wykluczenia?

- Bezradność;
- Osłabienie więzi rodzinnych i społecznych;
- Stygmatyzacja;
- Izolacja;
- Utrata tożsamości i celu w życiu;
- Bieda;
- Degradacja społeczno-gospodarcza obszarów, na których występuje z dużym natężeniem;

Kto?

„Jeśli twoja aktywność inspiruje innych by więcej marzyć, więcej się uczyć, więcej działać i stawać się kimś więcej, to jesteś liderem”

~ John Quincy Adams

Osoby przedsiębiorcze społecznie: kreatywne i umięjące wykorzystywać możliwości we wspólnym działaniu, czyli potrafiące wykorzystać i tworzyć kapitał społeczny.

Kapitał społeczny to potencjał społeczeństwa i jednostki w postaci instytucji, norm, wartości, zachowań, tworzący podstawę dla budowania opartych na zaufaniu relacji społecznych, które

sprzyjając współpracy, kreatywności i wymianie wiedzy, przyczyniają się do osiągnięcia celów, których osoby indywidualne nie byłyby w stanie samodzielnie zrealizować.

Spółeczny kapitał rozwoju, to z kolei określony typ kapitału społecznego, charakteryzujący się tym, że wzmacnia zdolność do współpracy, podkreślając znaczenie indywidualizmu i nieszablonowego kreatywnego działania oraz nastawienia na rozwój, postęp i innowacje.

Działanie

„Do podłości można dotrzeć łatwo i gromadnie, droga prowadzi tam dogodna i krótka, tymczasem na drodze prawdziwej wartości (gr. arete) nieśmiertelni bogowie położyli płot. Długa i stroma jest do niej ścieżka i niełatwa zarazem”.

Hezjod

Jednym z możliwych sposobów niwelowania niekorzystnych zjawisk wykluczenia społecznego i wykorzystania kapitału społecznego jest ekonomia społeczna (ES). Pojęcie ekonomia społeczna jest obecnie aktualnym terminem identyfikowanym z aktywnością społeczną i gospodarczą. Nie jest pojęciem nowym, ludzie od dawna podejmowali wspólne działania szczególnie w obliczu zagrożeń. Początki ekonomii społecznej na ziemiach polskich sięgają XVII wieku. Pierwszymi formami ekonomii społecznej były organizacje związane z działalnością przeciwpożarową. Tworzone „porządki ogniowe” w miastach. Typowymi przykładami podmiotów ekonomii społecznej (PES) były działające po 1860 w zaborze pruskim stowarzyszenia rolnicze, które obok podnoszenia kultury rolniczej działały na polu walki o tożsamość narodową. Pod koniec XIX wieku pojawiły się spółdzielnie handlowe, przetwórstwa i zbytu produktów rolnych. Okres międzywojenny przyniósł m.in. towarzystwa ubezpieczeń wzajemnych i spółdzielnie. Paradoks okresu PRL: niszczone wypracowane modele - wykorzystano stare nazwy dla tworzenia organizacji niemających nic wspólnego z autonomią i wspólnym zarządzaniem. Założki ekonomii społecznej w Polsce były podobne jak w innych krajach, ale okres PRL zahamował rozwój ekonomii społecznej. Dlatego mimo zmian ustrojowych po 1989 r nie udało nam się nadrobić różnic rozwojowych w tym zakresie. Podmioty ES nie są w Polsce tak silnie rozwinięte jak w krajach Europy Zachodniej, mimo że okres kilkunastu lat skoncentrowany był na ich rozwoju.

Ekonomia społeczna

Pojęcie ekonomii społecznej nie zostało jednoznacznie zdefiniowane. Można znaleźć szereg równoznacznych znaczeniowo pojęć, jak: gospodarka obywatelska, gospodarka społeczna, ekonomia współpracy czy solidarności. Postawą wyróżniającą ten rodzaj działalności jest bez wątpienia nacechowanie społecznością i brakiem nastawienia na zysk finansowy (w typowo komercyjnym rozumieniu).

Ekonomia społeczna w sposób wyjątkowy kojarzy działalność gospodarczą z celami społecznymi.

Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej definiuje ekonomię społeczną jako działalność gospodarczą organizacji, które łączą ze sobą cele gospodarcze i cele społeczne przy czym cele społeczne mają znaczenie nadrzędne.

Ekonomia społeczna daje możliwość zagospodarowania luki powstającej m.in. tam gdzie typowe firmy nie działają ze względu na niską opłacalność bądź wręcz jej brak.

Ważnym aspektem ekonomii społecznej jest możliwość zagospodarowania potencjału, który jest z punktu widzenia ekonomicznego zysku mało opłacalny, ale z drugiej strony stanowi podstawę do rozwoju osób i miejsca. Jednocześnie daje możliwość uzyskania dochodów pozwalających na zaspokojenie potrzeb osób je tworzących czy też ich rozwój społeczny. Nie można wobec tego odchodzić zupełnie od aspektu finansowego – generowania zysku gdyż w wymiarze oczekiwań jest on na tyle wysoki, że musi pozwolić na zaspokojenie potrzeb osób zaangażowanych w tworzenie społecznego przedsięwzięcia i jego utrzymanie. Ważną funkcją ekonomii społecznej jest postrzeżenie jej jako narzędzi integracji społecznej w zakresie udostępniania miejsc pracy, angażowania we wspólne dzieło gdzie zysk nie jest aspektem najważniejszym. Bo tu okazuje się, iż ważniejsze są współpraca, wspólne działanie przywracające wiarę w siebie i w swoje umiejętności czy stymulowanie zmiany. Nie można rozpatrywać ekonomii społecznej w oderwaniu od rynku. Gdyż mimo wszystko jest ona podporządkowana jego regułom. Pociąga to za sobą konieczność profesjonalizacji działań i kadry ekonomii społecznej, a także wzrostu konkurencyjności podmiotów ekonomii społecznej.

Ekonomia społeczna

„Bogactwo oczywiście nie jest tym dobrem, którego szukamy; wszak jest ono czymś tylko pożytecznym i jest środkiem do celu.” ~Arystoteles

Ekonomia społeczna, to wyodrębniany ze względu na swą specyfikę sektor gospodarki, w którym łączona jest działalność gospodarcza z celami społecznymi. Podczas gdy rynek rządzi się prawami konkurencji, efektywności i maksymalizacji zysku. Ekonomia społeczna respektuje powyższe zasady, ale na pierwszym miejscu stawia cele społeczne.

Ekonomię społeczną polegającą na osiągnięciu społecznych celów gospodarczymi metodami można traktować jako sektor i jako metodę działania.

Jako metodę – ekonomię społeczną wyróżniają następujące działania:

- nadrzędność celów społecznych;
- sprawowanie przez członków demokratycznej kontroli nad organizacją;
- realizacja potrzeb indywidualnych i ogólnych;
- solidarność i odpowiedzialność;
- niezależne zarządzanie;
- po zaspokojeniu potrzeb własnych przeznaczenie zysku do realizacji przyjętych celów.

Jako sektor – ekonomię społeczną tworzy grupa zdefiniowanych podmiotów i instytucji, charakteryzujących się określonymi cechami i zasadami działania. Ekonomia społeczna nie jest nowym zjawiskiem, jednak dopiero w ostatnich latach stała się przedmiotem szeregu badań i realizowanych projektów. Powinna być analizowana przede wszystkim z punktu widzenia rynku pracy (szczególnie lokalnego) i polityki społecznej. W literaturze przedmiotu najwyraźniej wskazuje się funkcje ekonomii społecznej:

- z perspektywy rynku pracy od ekonomii społecznej oczekuje się tworzenia nowych miejsc pracy, w szczególności dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym i wykluczonych; równocześnie podmioty ekonomii społecznej mają za zadanie prowadzenie szkoleń zawodowych i transfer swoich podopiecznych na otwarty rynek pracy;
- z perspektywy polityki społecznej od ekonomii społecznej wymaga się dostarczania usług społecznych na rynkach lokalnych;
- z perspektywy integracji społecznej ekonomia społeczna ma wspomóc pomnażanie kapitału społecznego;
- z perspektywy zatrudnienia ekonomia społeczna pomaga osobom defaworyzowanym na rynku pracy poznać zasady aktywnego poszukiwania pracy (szczególnie w klubach integracji społecznej – KIS), zwiększyć poziom kompetencji, umiejętności i kwalifikacji zawodowych poprzez udział w szkoleniach i warsztatach (na przykład w zajęciach organizowanych przez centra integracji społecznej – CIS) oraz podjąć zatrudnienie (na przykład w zakładach aktywności zawodowej – ZAZ, gdzie pracę połączoną z rehabilitacją zawodową znajdują osoby niepełnosprawne – oraz w spółdzielniach społecznych, które zakładają osoby bezrobotne).

Ekonomia społeczna może także pełnić istotną funkcję w realizacji polityki społecznej poprzez świadczenie usług społecznych (na przykład opiekuńczych) przez instytucje z tego sektora. W przypadku integracji społecznej podmioty ekonomii społecznej nie tylko przygotowują osoby w trudnej sytuacji do włączenia społecznego, lecz także budują wspólnoty oparte przede wszystkim na solidarności.

W literaturze można znaleźć szereg definicji ekonomii społecznej oraz kryteriów decydujących o kwalifikacji podmiotów do tej kategorii. Faktycznie obszar działania podmiotów ekonomii społecznej wyznaczają dwa wektory: tworzenie miejsc pracy dla osób z grup defaworyzowanych lub pomoc dla nich w znalezieniu zatrudnienia oraz oferowanie usług społecznych (w tym usług społecznych i użyteczności publicznej). Te obszary działania wpisują się w pobudzanie rozwoju lokalnego. Zasięg działania podmiotów ekonomii społecznej jest często ograniczony do terenu gminy czy powiatu (choć nie jest to regułą) i w sposób istotny może wpłynąć na aktywność społeczną i zawodową jego mieszkańców.

Będący w trakcie konsultacji Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej podejmuje temat opisu i klasyfikacji sektora ekonomii społecznej. Zdaniem autorów sektor ES składa się z trzech segmentów:

- podmiotów o charakterze integracyjnym, nastawionych na reintegrację społeczno-zawodową (zakłady aktywności zawodowej, warsztaty terapii zajęciowej, centra integracji społecznej, kluby integracji społecznej);

¹ Działalność użyteczności publicznej – to rodzaj działalności, prowadzonej na podstawie ustawy o działalności użyteczności publicznej i o wolontariacie. Nie jest to działalność gospodarcza w rozumieniu przepisów ustawy o swobodzie działalności gospodarczej. Działalność użyteczności publicznej może być prowadzona w ponad 30 dziedzinach, określonych ustawowo (np.: pomoc społeczna, działalność charytatywna, ochrona i promocja zdrowia, działalności na rzecz osób niepełnosprawnych, równych praw kobiet i mężczyzn, osób w wieku emerytalnym itp.). Podmiotami uprawnionymi do prowadzenia działalności użyteczności publicznej są organizacje użyteczności publicznej a także m.in.: organizacje pozarządowe, stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego, czy spółdzielnie społeczne.

- podmiotów o charakterze pożytku publicznego, które prowadzą działalność ekonomiczną, zatrudniają pracowników, choć ich działanie nie jest oparte na ryzyku ekonomicznym. Są to organizacje pozarządowe prowadzące działalność odpłatną i nieodpłatną pożytku publicznego;
- podmiotów o charakterze rynkowym, które jednak tworzone były w związku z realizacją celu społecznego bądź dla których leżący we wspólnym interesie cel społeczny jest racją bytu działalności komercyjnej.

Grupę tą można podzielić na trzy podgrupy:

- podmioty pożytku publicznego prowadzące działalność gospodarczą, z której zyski wspierają realizację celów statutowych;
- spółdzielnie, których celem jest zatrudnienie;
- pozostałe spółdzielnie o charakterze konsumenckim i wzajemnościowym.

Podmioty ekonomii społecznej

W przypadku pojęcia podmiot ekonomii społecznej występuje problem nieostrości definicji. Jak dotąd za podmiot ekonomii społecznej przyjęło się uznawać takie instytucje, które poprzez swoje działania wspierają samoorganizację ludzi w celu poprawy swojej sytuacji na rynku pracy lub sytuacji materialnej, w tym przez tworzenie przedsiębiorstw społecznych.

Do podmiotów ekonomii społecznej zaliczamy:

- centrum integracji społecznej (CIS);
- klub integracji społecznej (KIS);
- zakład aktywności zawodowej (ZAZ);
- spółdzielnię socjalną;
- organizacje pozarządowe NGO (ang. Non-governmental organization) prowadzące działalność odpłatną statutową;
- NGO prowadzące działalność gospodarczą;
- spółkę non profit;
- spółdzielnię socjalną osób prawnych;
- towarzystwa ubezpieczeń wzajemnych.

Ośrodek wsparcia ekonomii społecznej jest instytucją wspierającą ekonomię społeczną powołaną specjalnie w celu pobudzania procesów tworzenia podmiotów ekonomii społecznej oraz wspierania już istniejących. Zakres działań tego typu ośrodków obejmuje:

- szkolenia dotyczące procedur zakładania podmiotów ekonomii społecznej;
- doradztwo zawodowe;
- doradztwo prawne i finansowe;
- wsparcie finansowe;
- inicjowanie partnerstw pomiędzy administracją publiczną a podmiotami ekonomii społecznej;
- promowanie idei ekonomii społecznej.

Tabela: Liczebność podmiotów ekonomii społecznej w województwie zachodniopomorskim 2012.

Rodzaj podmiotu	Liczba podmiotów
Spółdzielnie pracy	36
Spółdzielnie inwalidów i niewidomych	12
Zakłady aktywności zawodowej	2 istniejące i 2 w trakcie tworzenia (Szczecin/Dobra i Kamień Pomorski)
Spółki z o.o. non profit	2
Spółdzielnie socjalne	25
Centra integracji społecznej	8
Kluby integracji społecznej	17
Warsztaty terapii zajęciowej	27
Organizacje pozarządowe	4486, w tym 138 zatrudniających ponad 10 pracowników

Źródło: Raport rozwoju ekonomii społecznej 2012.

Generalnie dla uproszczenia przekazu dla uczniów zastosujemy podział podmiotów ekonomii społecznej na dwie grupy:

- **PES 1** - wspierają ekonomię społeczną przygotowując ludzi wykluczonych bądź zagrożonych wykluczeniem społecznym do życia w społeczeństwie i do pracy,
- **PES 2** - realizują ekonomię społeczną w praktyce: Przedsiębiorstwa Społeczne.

PES 1 – aktywizacja osób zagrożonych wykluczeniem społecznym

Warsztaty terapii zajęciowej - WTZ

Placówki, które mają na celu stwarzanie osobom z niepełnosprawnością możliwości uczestniczenia w rehabilitacji społecznej i zawodowej. Terapia realizowana jest poprzez terapię zajęciową, zajęcia ruchowe, ogólnousprawniające, komunikację społeczną, terapię psychologiczną; Zgodnie z art. 10a ust. 1 *ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych* warsztat oznacza wyodrębnioną organizacyjnie i finansowo placówkę, stwarzającą osobom niepełnosprawnym niezdolnym do podjęcia pracy możliwość rehabilitacji społecznej i zawodowej w zakresie pozyskania lub przywrócenia umiejętności niezbędnych do podjęcia zatrudnienia.

Realizacja celów WTZ odbywa się poprzez zastosowanie technik terapii zajęciowej, które zmierzać będą do rozwijania wśród osób niepełnosprawnych:

- umiejętności wykonywania czynności życia codziennego oraz zaradności osobistej;
- psychofizycznych sprawności;
- podstawowych i specjalistycznych umiejętności zawodowych umożliwiających uczestnictwo w szkoleniu zawodowym albo podjęcie pracy.

Warsztaty mogą być organizowane przez fundacje, stowarzyszenia lub przez inne podmioty, a osoby niepełnosprawne będące „klientami” warsztatów muszą posiadać orzeczenie o niepełnosprawności.

Przykład z regionu

Warsztat Terapii Zajęciowej w Szczecinie - Płoni

Warsztat Terapii Zajęciowej w Szczecinie - Płoni rozpoczął swoją działalność w listopadzie 1997 r. Jest placówką, która realizuje zadania w zakresie rehabilitacji społecznej i zawodowej, zmierzające do ogólnego rozwoju i poprawy sprawności, niezbędnych do prowadzenia przez osobę niepełnosprawną niezależnego, samodzielnego i aktywnego życia na miarę jej indywidualnych możliwości.

Uczestnikami WTZ – jest kilkadziesiąt osób niepełnosprawnych intelektualnie. Proces terapeutyczny realizowany jest w grupach pięcioosobowych. Zajęcia odbywają się w godzinach 7.30 – 14.30 przez pięć dni w tygodniu. Rehabilitacja zawodowa i społeczna prowadzona jest poprzez:

- - terapię pracą (w pracowniach: wikliniarskiej, gospodarstwa domowego, poligraficzno-komputerowej, ceramicznej, tkackiej, stolarskiej, plastycznej, pamiątkarskiej, witrażu, prac ze skóry);
- terapię ruchem (obejmującą m.in.: gimnastykę usprawniającą, wyjazdy na basen, muzykoterapię);
- aktywność ekonomiczną;
- samoobsługę;
- uspołecznienie oraz współpracę z rodziną, specjalistami z dziedziny psychologii, psychiatrii, pedagogiki.

Placówka dysponuje dwoma środkami lokomocji (autobusem i mikrobusem). Dowożone są nimi osoby, które nie mogą samodzielnie korzystać z komunikacji publicznej.

Źródło: www.wtz.szczecin.w.interia.pl

Centrum Integracji Społecznej - CIS

„Przyjaciele są jak ciche anioły, które podnoszą nas, kiedy nasze skrzydła zapominają jak latać.” ~Antoine de Saint-Exupéry

CIS to placówki, które służą reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem. Ich działalność obejmuje głównie warsztaty i szkolenia, umożliwiające zdobycie lub podwyższenie kwalifikacji zawodowych, praktyki i staże, dopasowane do możliwości i zdolności uczestnika, zapewniające zdobywanie praktycznych, „życiowych” umiejętności, ułatwiających rozwiązywanie problemów osobistych i rodzinnych, wzmacniających motywację do zmiany własnego losu i umożliwiających codzienne funkcjonowanie w społeczeństwie.

Centrum działa na podstawie ustawy o zatrudnieniu socjalnym i zgodnie z art. 3 ust. 1 tej ustawy realizuje reintegrację zawodową i społeczną poprzez następujące usługi:

- kształcenie umiejętności pozwalających na pełnienie ról społecznych i osiągnięcie pozycji spo-

Fot. wtz.szczecin.w.interia.pl

- lecnych dostępnych osobom niepodlegającym wykluczeniu społecznemu;
- nabywanie umiejętności zawodowych oraz przyuczenie do zawodu, przekwalifikowanie lub podwyższanie kwalifikacji zawodowych;
- naukę planowania życia i zaspokajania potrzeb własnym staraniem, zwłaszcza poprzez możliwość osiągnięcia własnych dochodów dzięki zatrudnieniu lub działalności gospodarczej;
- uczenie umiejętności racjonalnego gospodarowania posiadanymi środkami pieniężnymi.

Centrum może być tworzone przez wójta, burmistrza, prezydenta miasta lub organizację pozarządową. Centrum, w ramach reintegracji zawodowej, może prowadzić działalność handlową, usługową oraz działalność wytwórczą (w tym w rolnictwie), z wyłączeniem działalności polegającej na wytwarzaniu i handlu wyrobami przemysłu: paliwowego, tytoniowego, spirytusowego, winiarskiego, piwowarskiego, a także pozostałych wyrobów alkoholowych o zawartości alkoholu powyżej 0,5% oraz wyrobów z metali szlachetnych albo z udziałem tych metali. Prowadzona działalność wytwórcza, handlowa i usługowa nie stanowi działalności gospodarczej w rozumieniu przepisów o działalności gospodarczej. Wniosek o przyznanie statusu centrum instytucja tworząca składa do wojewody właściwego ze względu na siedzibę. Do uczestnictwa w zajęciach prowadzonych przez centrum mogą być skierowane osoby na podstawie własnego wniosku lub wniosku przedstawiciela ustawowego lub wniosku zakładu leczenia odwykowego, powiatowego centrum pomocy rodzinie, ośrodka pomocy społecznej, organizacji pozarządowej lub klubu integracji społecznej, za zgodą tej osoby lub jej przedstawiciela ustawowego, o których mowa w art. 1 ustawy o zatrudnieniu socjalnym.

Klub Integracji Społecznej - KIS

„A może nie należy wstrząsnąć światem, lecz człowiekiem?”

~Stanisław Jerzy Lec

KIS może prowadzić gmina lub organizacja pozarządowa, prowadząca reintegrację zawodową i społeczną dla tych samych osób, które mogą być kierowane do uczestnictwa w zajęciach prowadzonych przez centrum integracji społecznej. Uczestnictwo w klubach integracji społecznej jest dobrowolne. Warunkiem uczestnictwa jest realizacja kontraktu socjalnego, o którym mowa w przepisach o pomocy społecznej. Okres uczestnictwa w klubie integracji społecznej jest ustalany indywidualnie z każdym z uczestników.

CIS „Od Nowa” w Łobzie

Najbardziej znanym Centrum Integracji Społecznej w Zachodniopomorskiem jest CIS „Od Nowa” w Łobzie. Zgodnie z Ustawą, realizuje program reintegracji zawodowej i społecznej poprzez:

- kształcenie umiejętności pozwalających na pełnienie ról społecznych;
- nabywanie umiejętności zawodowych oraz przyuczenie do zawodu, przekwalifikowanie lub podwyższanie kwalifikacji zawodowych;
- naukę planowania życia i zaspokajania potrzeb własnym staraniem, zwłaszcza przez możliwość osiągnięcia własnych dochodów przez zatrudnienie lub działalność gospodarczą;
- uczenie umiejętności racjonalnego gospodarowania posiadanymi środkami pieniężnymi.

CIS „Od Nowa” efektywnie przywraca ludzi do społeczeństwa poprzez wsparcie psychologiczne, doradcze i aktywizację zawodową. Osoby niekiedy uczą się na nowo zasad funkcjonowania, punktualności, higieny czy obcowania z innymi, aby w końcu zdobyć nowy zawód i doświadczenie zawodowe. To wszystko daje szansę po zakończeniu udziału w CIS na podjęcie zatrudnienia i normalne funkcjonowanie. Bardzo ważnym aspektem jest współpraca CIS z instytucjami opieki społecznej i instytucjami rynku pracy. Znaczący wpływ na efektywność ma tu wsparcie pracodawców. Wiele z osób prowadzących firmy w otoczeniu CIS

„Od Nowa” przekonało się, iż jego absolwenci mogą stać się zaangażowanymi pracownikami. CIS aktywizuje swoich uczestników w kierunku gastronomii, prac remontowych czy jako przyszłych pracowników pobliskiej szwalni. W każdym roku rusza kolejna edycja CIS „Od Nowa”, prowadzonego przez Stowarzyszenie Współistnienie. Trzeba życzyć powodzenia tym, którzy stają do walki z własnymi słabościami i problemami, bo nie wszystkim z nich niestety się udaje, ponieważ wysiłek i zaangażowanie innych to nie wszystko.

Źródło: www.cislobez.com

Przykład z kraju

Toruńskie Centrum Integracji Społecznej (CIS) CISTOR założone w 2004 r. jest najstarszą z tego typu organizacji istniejących dziś w Polsce. Dyrekcja placówki uważała, że największą motywacją w założeniu Centrum było przekonanie, iż osobom potrzebującym pomocy należy „*dać wędkę, a nie rybę*”. Absolwenci CIS mają możliwość preferencyjnego wejścia na rynek pracy, korzystając z przywilejów „zatrudnienia wspieranego”. Pracodawca zatrudniający absolwentów może liczyć na zwrot części wynagrodzenia w okresie pierwszych 12 miesięcy. Innym z możliwych sposobów powrotu na rynek pracy jest tworzenie przez uczestników spółdzielni socjalnych, firm lub zatrudnianie przez CIS.

Przez ostatnią dekadę CISTOR zrealizowało kilkadziesiąt projektów skierowanych do osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym. Osoby te obejmowano m.in. indywidualnym poradnictwem pedagogicznym, socjalnym, prawnym, psychologicznym, zawodowym. Szkolono w zakresie umiejętności interpersonalnych, niwelowania osobistych problemów i barier, rozpoznawania własnych emocji i radzenia sobie z nimi, czy posługiwania się nowymi technologiami. W samym tylko 2012 r. reintegracją społeczną i zawodową objęto 145 osób, w tym m.in.: 7 uzależnionych od alkoholu lub narkotyków, 81 długotrwale bezrobotnych, 14 zwolnionych z zakładów karnych i mających trudności w integracji ze środowiskiem, 15 niepełnosprawnych.

Źródło: www.cistor.pl

PES 2 Przedsiębiorstwo społeczne

„Największe bogactwo to robienie tego, co kochasz.”

~ Colin P. Sisson

Przedsiębiorstwo społeczne działa w oparciu o te same zasady rynkowe co przedsiębiorstwo komercyjne: zatrudnia personel, rozlicza się z urzędem skarbowym, produkuje, sprzedaje usługi lub dobra oraz konkuruje z innymi firmami, ponosząc ryzyko. Przedsiębiorstwo komercyjne koncentruje się na zysku natomiast przedsiębiorstwo społeczne na społecznie użytecznym celu, a zyski, jakie wypracowuje przeznaczają (głównie) właśnie na cele społeczne. Wymiar społeczny Przedsiębiorstwa Społecznego zasadniczo przejawia się w tym, że wśród personelu, pracowników są osoby wykluczone społecznie lub też działania biznesowe kierowane są na poprawę ich sytuacji.

Sieć EMES (Europejska Sieć Badawcza) wypracowała definicję PES (Przedsiębiorstwo Ekonomii Społecznej), która zwraca uwagę na współistnienie zarówno kryteriów społecznych, jak i ekonomicznych.

Kryteria ekonomiczne:

- prowadzenie w sposób względnie ciągły, regularny działalności w oparciu o instrumenty ekonomiczne;
- niezależność, suwerenność instytucji w stosunku do instytucji publicznych;
- ponoszenie ryzyka ekonomicznego;
- istnienie choćby nielicznego płatnego personelu.

Kryteria społeczne:

- wyraźna orientacja na społecznie użyteczny cel przedsięwzięcia;
- oddolny, obywatelski charakter inicjatywy;
- specyficzny, możliwie demokratyczny system zarządzania;
- możliwie wspólnotowy charakter działania;
- ograniczona dystrybucja zysków.

Ważne:

W rzeczywistości trudno znaleźć idealne wg definicji podmioty, bowiem aby uznać przedsiębiorstwo za przedsiębiorstwo społeczne wystarczy, że spełni przynajmniej kilka kryteriów.

Istotną cechą przedsiębiorstw społecznych jest możliwość jaką dają one osobom je tworzącym tj.: współtworzenia dóbr i usług oczekiwanych przez najbliższe otoczenie, wykorzystania potencjału lokalnego, integracji, stworzenia nowych miejsc pracy, w tym dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym i co najważniejsze pracy zgodnie ze swoimi aspiracjami, potrzebami i umiejętnościami.

Przedsiębiorstwa społeczne definiuje się jako ogół wszystkich podmiotów gospodarczych, które mają społeczny cel, nie są zorientowane na tworzenie i dystrybucję kapitału, mają demokratyczną, wymierną i opartą na wspólnym zarządzaniu strukturę.

Przedsiębiorstwa społeczne przeznaczają swoje zyski na cele społeczne. Jako podmioty gospodarcze powinny przynosić dochód, lecz jako podmioty społeczne nie koncentrują się na maksymalizacji zysku. Ich celem jest maksymalizowanie korzyści społecznych, np. poprzez dostarczanie dobrej jakości usług publicznych, działanie na rzecz rozwoju lokalnego czy przywracanie niezależności osobom wykluczonym społecznie.

W dalszej części przedstawimy:

- Zakłady Aktywności Zawodowej;
- Organizacje pozarządowe NGO;
- Spółdzielnie socjalne;
- Spółki non-profit.

Zakłady Aktywności Zawodowej - ZAZ

„Praca jest jedyną rzeczą, która nadaje sens życiu”. ~ Albert Einstein

Zakłady działają w oparciu o przepisy *ustawy z 27 sierpnia 1997 roku o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych*. Zakład tworzy się w celu okresowego zatrudniania osób niepełnosprawnych z orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności i określonych w ustawie grup osób z orzeczeniem o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, a także przygotowania ich do życia w otwartym środowisku. ZAZ może prowadzić działalność gospodarczą. O utworzenie ZAZ ubiegać się mogą jednostki i organizacje wymienione w tej ustawie, tj. gminy, powiaty oraz fundacje, stowarzyszenia lub inne organizacje społeczne, których statutowym zadaniem jest rehabilitacja zawodowa i społeczna osób niepełnosprawnych.

Podmioty te mogą utworzyć wyodrębnioną organizacyjnie i finansowo jednostkę, i uzyskać dla tej jednostki status zakładu aktywności zawodowej, jeżeli co najmniej 70% ogółu osób zatrudnionych w tej jednostce stanowią osoby niepełnosprawne, w szczególności skierowane do pracy przez powiatowe urzędy pracy: zaliczone do znacznego stopnia niepełnosprawności; zaliczone do umiarkowanego stopnia niepełnosprawności, u których stwierdzono autyzm, upośledzenie umysłowe lub chorobę psychiczną, w tym osób, w stosunku do których rada programowa, która działa w warsztacie, zajęła stanowisko uzasadniające podjęcie zatrudnienia i kontynuowanie rehabilitacji zawodowej w warunkach pracy chronionej (wskaźnik zatrudnienia tych osób niepełnosprawnych nie może być wyższy niż 35% ogółu zatrudnionych).

Dodatkowo obiekty i pomieszczenia użytkowane przez zakład pracy odpowiadają przepisom i zasadom bezpieczeństwa i higieny pracy oraz uwzględniają potrzeby osób niepełnosprawnych w zakresie przystosowania stanowisk pracy, pomieszczeń higieniczno-sanitarnych i ciągów komunikacyjnych oraz spełniają wymagania dostępności do nich, a także jest zapewniona doraźna i specjalistyczna opieka medyczna, poradnictwo i usługi rehabilitacyjne. ZAZ-y przeznaczają uzyskane dochody na zakładowy fundusz aktywności. Decyzję w sprawie przyznania statusu zakładu aktywności zawodowej, potwierdzającą tym samym spełnienie warunków, wydaje wojewoda.

Przykład z kraju

Ośrodek Rehabilitacyjno-Szkoleniowo-Wypoczynkowy w Lalikach

Ośrodek posiada status Zakładu Aktywności Zawodowej i jest miejscem pracy dla osób niepełnosprawnych. Powołany został przez Stowarzyszenie Artystyczne „Teatr Grodzki” w Bielsku-Białej. Ma za zadanie nauczyć pracy osoby niepełnosprawne tak, by umiały sobie radzić w sytuacjach wymagających kontaktów z ludźmi. Ośrodek jest przykładem przedsiębiorstwa społecznego opartego na zasadach ekonomii społecznej, łączącej w sobie cele społeczne i ekonomiczne, w którym wypracowany zysk z działalności gospodarczej jest reinwestowany w cele społeczne. Obiekt położony jest na pograniczu Beskidu Żywieckiego i Śląskiego, niedaleko Zwardonia i Koniakowa. Mieści on 60 miejsc

noclegowych i wybudowany został bez barier architektonicznych. Wszystkie pokoje posiadają łazienki, telewizję, dostęp do bezprzewodowego Internetu oraz wygodne umeblowanie. Do dyspozycji gości oddana jest również sala gimnastyczna z niezbędnym wyposażeniem sportowym, wypożyczalnia sprzętu do Nordic Walking-u, sauna oraz różne urządzenia rekreacyjne.

Źródło: www.laliki.com.pl

Pensjonat i Restauracja „U Pana Cogito”

Równie znanym ZAZ-em jest krakowski – Pensjonat i Restauracja „U Pana Cogito”. Pomysł stworzenia firmy społecznej – hotelu w Krakowie powstał w ramach współpracy pomiędzy miastami bliźniaczymi, tj. Krakowem i Edynburgiem. Przedstawiciele organizacji pozarządowych, samorządu i krakowskich uczelni podczas wizyty w Edynburgu odwiedzili kilka przedsięwzięć działających wg idei firm społecznych. Takie firmy od wielu już lat działają w Wielkiej Brytanii, Niemczech, Włoszech czy Holandii. W Edynburgu od ponad 10 lat swoją działalność prowadzi pensjonat Six Mary’s Place, w którym pracują osoby z zaburzeniami zdrowia psychicznego lub innymi trudnościami na rynku pracy.

Wobec ogromnej potrzeby tworzenia chronionych miejsc pracy dla osób chorych psychicznie, przy jednoczesnym zachowaniu orientacji rynkowej powstał projekt stworzenia w Krakowie firmy społecznej – hotelu.

Organizacja pozarządowa z Edynburga Community Enterprise Limited wraz ze Stowarzyszeniem Rodzin „Zdrowie Psychiczne” z Krakowa oraz Towarzystwem Przyjaciół Niepełnosprawnych z Łodzi wystąpiły ze wspólnym grantem do brytyjskiej loterii National Lottery Charities Board, w celu pozyskania funduszy na zapoczątkowanie rozwoju idei firm społecznych w Polsce i rozpoczęcie prac inwestycyjnych nad konkretnymi projektami. Szkockie organizacje pozarządowe dzieliły się swoimi doświadczeniami, wspierały i prowadziły superwizję realizacji projektu.

Program rehabilitacyjny skonstruowany został wokół rozwijania wiedzy i umiejętności niezbędnych na rynku turystycznym. Organizowane były kursy gastronomiczne, kursy obsługi konsumenta, praktyki i staże w krakowskich hotelach i kawiarniach. Cenne były też kursy obsługi komputera, zajęcia z marketingu, a także prace ogrodnicze.

Zajęcia odbywały się przy współpracy krakowskich hoteli Holiday Inn i Regent, Kawiarni Fundacji Hamlet i Warsztatów Terapii Zajęciowej oraz naszego Stowarzyszenia. Czyli znów potwierdził się schemat współpracy z podmiotami gospodarczymi w ramach tzw. Społecznej Odpowiedzialności Biznesu (ang. CSR – Corporate Social Responsibility)¹.

W grupie rehabilitacyjnej uczestniczyło ok. 40 osób po przebytej chorobie psychicznej, z których 15 znalazło zatrudnienie w pensjonacie. Pozostałe z nich miały możliwość podniesienia swoich kompetencji, nabycia nowych umiejętności czy pracy nad strukturą dnia i drobnymi zadaniami. Realizatorzy projektu mogli zaobserwować, jak perspektywa realnej pracy wpływa na zaangażowanie.

¹ Koncepcja, w ramach której przedsiębiorstwa dobrowolnie uwzględniają aspekty społeczne i ekologiczne w działalności biznesowej oraz współdziałają ze swoimi interesariuszami (pracownikami, kontrahentami, społecznościami lokalnymi itp.)

żowanie i pobudza możliwości rozwojowe osób po kryzysach psychicznych uczestniczących w rehabilitacji. Stali się oni samodzielnymi, odpowiedzialnymi pracownikami, którzy za jakiś czas będą zdolni podjąć pracę poza zatrudnieniem chronionym.

Ważnym elementem w tworzeniu i działaniu firmy społecznej była powołana Społeczna Rada „Nadzorcza”, do której zaproszono przedstawicieli biznesu, organizacji branżowych, mediów i decydentów. Członkowie Społecznej Rady służyli wsparciem i swoim doświadczeniem w rozwiązywaniu problemów i podejmowaniu decyzji strategicznych. Jako prawną formę działania istniejącą w warunkach polskich, najbardziej zbliżoną do idei firmy społecznej wybrano status zakładu aktywności zawodowej, który zabezpiecza dotacje do prowadzonej działalności związanej z obowiązkiem zatrudniania aż 75% osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności.

Pensjonat i kawiarnia funkcjonują bardzo dobrze. czego dowodem są wpisy na www.booking.com, gdzie można odnaleźć ofertę hotelu „U pana Cogito”.

Źródło: www.stowarzyszenie-rozwoju.eu, www.ekonomiasocyczna.pl

Galeria Apteka Sztuki

Galeria Apteka Sztuki przy Stowarzyszeniu Otwarte Drzwi w Warszawie jest również ZAZ-em – w uproszczeniu firmą szkoleniową pomagającą, z sukcesem, osobom z orzeczeniem o niepełnosprawności podjąć zatrudnienie na otwartym rynku pracy. Codziennie dokonywana jest tam inkluzja sztuki wysokiej i osób niesłusznie marginalizowanych do szeroko rozumianej kultury. Pracują w niej osoby z niepełnosprawnością intelektualną, psychiczną i ruchową. Galeria jest niezależną instytucją kultury. Inicjuje niekonwencjonalne, ryzykowne przedsięwzięcia artystyczne.

Źródło: opracowanie własne

Przykład z regionu

Międzygminny Zakład Aktywności Zawodowej w Dobrej (Szczecińskiej)

Został otwarty 19 września 2013 r. To czwarta tego typu placówka w naszym województwie, której zadaniem jest aktywizacja zawodowa i społeczna osób niepełnosprawnych. Zarząd przedsiębiorstwa to konsorcjum złożone z koła Polskiego Stowarzyszenia na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym, miastem Szczecin, gminami Kołbaskowo, Dobra (Szczecińska) i Nowe Wapno oraz powiatem i gminą Police. Inwestycja kosztowała 16 mln. złotych. Urząd Marszałkowski zasponsorował 85% wydatków.

Realizacja tej inwestycji głównie ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Zachodniopomorskiego, przy wsparciu ze strony samorządów: Miasta Szczecin, Nowego Warpna, Polic i własnych Stowarzyszenia na prawie 3 ha gruncie przekazanych przez Gminę Dobra (Szczecińska), to odpowiedź na istniejące duże zapotrzebowanie ze strony osób niepełnosprawnych na miejsca pracy w naszym regionie.

Jest to najnowocześniejszy i największy w Polsce zakład aktywności zawodowej gdzie zatrudnienie znajdzie 127 osób niepełnosprawnych o znacznym i umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, dla których uzyskanie zatrudnienia na otwartym rynku pracy jest prawie nieosiągalne. Dzięki rehabilitacji zawodowej i społecznej, przygotowaniu do życia w otwartym środowisku, osoby te będą

mogły realizować pełne, niezależne, samodzielne i aktywne życie na miarę indywidualnych możliwości. Międzygminny Zakład Aktywności Zawodowej to także miejsca pracy dla 48 osób – personelu zakładu. Działalność koncentrować się będzie wokół siedmiu działów: montażu i demontażu (2 działy) m.in. sprzętu komputerowego, pralni, kuchni, stolarni, obróbce drewna, gospodarstwa domowego i ogrodnictwa z pielęgnacją terenów zielonych.

Źródło: na podstawie www.wzp.pl

Organizacje pozarządowe (NGO - Non-governmental organization)

Przedsiębiorstwem społecznym można nazwać taką organizację pozarządową, która uzyskuje przychody i przeznaczają je na realizowanie swoich celów statutowych.

Fundacje

„Jedyną wartością, która odróżnia jednego od drugiego kluczem przenosząc jednych w kierunku ich dążeń, gdy drudzy grzęzną w bagnie przeciętności nie jest talent, wykształcenie lub błyskotliwość intelektualna; jest nim samodyscyplina. Z samodyscypliną wszystkie rzeczy są możliwe. Bez niej nawet najprostszy cel wydaje się nieosiągalnym marzeniem.” ~ Teodor Roosevelt

Fundację definiuje się jako kapitał przeznaczony na określony cel. Cel fundacji musi być społecznie lub gospodarczo użyteczny, taki jak:

- ochrona zdrowia;
- rozwój gospodarki i nauki;
- oświata i wychowanie;
- kultura i sztuka;
- opieka i pomoc społeczna;
- ochrona środowiska oraz opieka nad zabytkami.

Fundacja posiada osobowość prawną. Fundację może założyć osoba fizyczna lub prawna (niezależnie od tego, czy ma cele społeczne czy zarobkowe). Procedura tworzenia i rejestracji fundacji jest stosunkowo prosta i wymaga złożenia przed notariuszem oświadczenia o utworzeniu fundacji, przyjęcia przez fundatorów statutu i złożenia wniosku o rejestrację fundacji do Krajowego Rejestru Sądowego. Przez rejestrację Fundacja zyskuje osobowość prawną. W praktyce przyjmuje się, że fundacja nieprowadząca działalności gospodarczej powinna mieć kapitał założycielski w wysokości co najmniej 1000 zł, a fundacja prowadząca działalność gospodarczą co najmniej 2500 zł (przy czym wartość środków przeznaczonych na działalność gospodarczą nie może być niższa niż 1000 zł).

Jedynym obligatoryjnym organem fundacji jest zarząd. Natomiast tworzenie innych organów, takich jak kolegium fundatorów czy rada fundacji, zależy od woli fundatora wyrażonej w przyjętym statucie fundacji. Zakres kompetencji poszczególnych organów fundacji oraz sposób podejmowania decyzji musi być określony w statucie, ale ustawodawca pozostawia fundatorom swobodę

w tworzeniu rozwiązań dopasowanych do specyfiki konkretnej fundacji. Fundacja może mieć pracowników zarówno zajmujących się sprawami administracyjnymi, jak i realizujących działania statutowe. Pracownikami mogą być fundatorzy, członkowie władz, ale również osoby spoza władz fundacji.

Niezależnie od tego, czy fundacja ma status organizacji pożytku publicznego czy nie, może prowadzić działalność gospodarczą pod następującymi warunkami – prowadzenie działalności gospodarczej musi być przewidziane w statucie, na tę działalność muszą być przeznaczone środki majątkowe w wysokości co najmniej 1000 zł, fundacja musi zarejestrować się w rejestrze przedsiębiorców prowadzonym przez Krajowy Rejestr Sądowy oraz działalność gospodarcza musi mieć charakter pomocniczy wobec działalności głównej – statutowej. Innymi słowy działalność gospodarcza nie może być celem fundacji, a środkiem do realizacji celów statutowych. Fundacja może również tworzyć spółki kapitałowe, niepubliczne zakłady opieki zdrowotnej, zakłady aktywności zawodowej, centra integracji społecznej, może tworzyć i przystępować do związków (federacji) organizacji pozarządowych, spółdzielni socjalnych i spółdzielni osób prawnych.

Majątek przekazany fundacji musi być wykorzystany na realizację działań statutowych i nie ma możliwości powrotu kapitału założycielskiego do fundatorów. W przypadku likwidacji fundacji, jej majątek może zostać przekazany innej organizacji o zbliżonych celach.

Stowarzyszenia

„Marzenie często wystarcza za program.” ~Władysław Machejek

Stowarzyszenie jest dobrowolnym, samorządnym, trwałym zrzeszeniem o celach niezarobkowych. Stowarzyszenie samodzielnie określa swoje cele, programy działania i struktury organizacyjne oraz uchwała akty wewnętrzne dotyczące jego działalności. Stowarzyszenie opiera swoją działalność na pracy społecznej członków, ale może też zatrudniać pracowników. Stowarzyszenie to grupa osób, która postanawia wspólnie działać społecznie. Osoby zakładające stowarzyszenie mogą wybrać typ stowarzyszenia zarejestrowanego w Krajowym Rejestrze Sądowym i posiadającego osobowość prawną lub tzw. stowarzyszenie zwykłe, które nie wymaga rejestracji w Krajowym Rejestrze Sądowym i nie posiada osobowości prawnej (nie może być podmiotem praw i obowiązków). Poniżej omówione jest stowarzyszenie zarejestrowane w Krajowym Rejestrze Sądowym i posiadające osobowość prawną.

Procedura rejestracji stowarzyszenia i późniejsze nim zarządzanie jest stosunkowo trudne, ponieważ jego cechą charakterystyczną jest demokratyczne zarządzanie. Stowarzyszenie może założyć grupa co najmniej 15 osób fizycznych. W przypadku stowarzyszeń przepisy nie wymagają kapitału założycielskiego.

Strukturę stowarzyszenia tworzą: walne zgromadzenie, które jest najwyższą władzą stowarzyszenia, komisja rewizyjna i zarząd. Najważniejszym organem stowarzyszenia jest walne zgromadzenie, w skład którego wchodzi wszyscy członkowie stowarzyszenia i które wybiera zarząd i komisję rewizyjną. Walne zgromadzenie przyjmuje również sprawozdania roczne oraz udziela absolutorium dla zarządu. Natomiast zarząd reprezentuje stowarzyszenie i zajmuje się prowadzeniem bieżących spraw stowarzyszenia (w ramach przyznanych mu w statucie kompetencji), w szczególności zarządza majątkiem. Komisja rewizyjna jest wewnętrznym organem kontroli nad działalnością stowarzyszenia. Uchwały władz podejmowane są w drodze głosowania. Obowiązują przy tym zasada, że każdy członek stowarzyszenia ma jeden głos. Stowarzyszenie może mieć pracowników zarówno zajmujących się sprawami administracyjnymi, jak i merytorycznie realizują-

cymi działania statutowe. Pracownikami mogą być członkowie stowarzyszenia, członkowie władz (pod warunkiem, że otrzymują wynagrodzenie za działania wykraczające poza funkcję pełnioną we władzach) oraz osoby spoza grona członków stowarzyszenia.

Stowarzyszenie może prowadzić działalność gospodarczą. W tym celu musi zarejestrować się w rejestrze przedsiębiorców prowadzonym przez Krajowy Rejestr Sądowy. Stowarzyszenie może prowadzić działalność gospodarczą według ogólnych zasad określonych w odrębnych przepisach. Przy czym w odróżnieniu od fundacji prawo mówi wprost, iż dochód z działalności gospodarczej stowarzyszenia służy realizacji celów statutowych i nie może być przeznaczony do podziału między jego członków. Z kolei w przypadku stowarzyszeń nie ma prawnego przepisu, który mówiłby, że tak jak w fundacjach, działalność gospodarcza stowarzyszenia musi mieć charakter pomocniczy wobec działalności głównej. Chyba, że stowarzyszenie posiada status pożytku publicznego, wtedy zgodnie z prawem może prowadzić działalność gospodarczą wyłącznie jako dodatkową w stosunku do działalności pożytku publicznego.

Stowarzyszenie może tworzyć fundacje, spółki kapitałowe, niepubliczne zakłady opieki zdrowotnej, zakłady aktywności zawodowej, centra integracji społecznej, może tworzyć i przystępować do związków (federacji) organizacji pozarządowych, spółdzielni socjalnych i spółdzielni osób prawnych.

Przykłady z kraju

AgriNatura

Siedziba Fundacji AgriNatura znajduje się w gospodarstwie ekologicznym we wsi Świerże-Panki (powiat Ostrów Mazowiecki, woj. mazowieckie). W gospodarstwie znajduje się ekologiczny warzywniak, sad przydomowy oraz ponad 2 hektarowy sad drzew owocowych posadzony w 2010 roku, w którym znajduje się około 30 różnych dawnych odmian jabłoni, gruszy, śliw i czereśni. Główne cele Fundacji to:

- zrównoważony rozwój obszarów wiejskich, w szczególności ochrona i pomnażanie zasobów genetycznych oraz rolniczej różnorodności biologicznej („agrobioróżnorodności”);
- rozwój ekologicznych i biodynamicznych metod produkcji rolnej i pochodzącego od nich lokalnego przetwórstwa i produktu;
- ochrona środowiska, zwierząt;
- ochrona dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego na obszarach wiejskich;
- rozwój demokracji i społeczeństwa obywatelskiego na obszarach wiejskich.

Cele te Fundacja realizuje w szczególności poprzez:

- aktywizację lokalnych społeczności w podejmowaniu działań sprzyjających zachowaniu agrobioróżnorodności poprzez wykorzystanie jej wartości ekonomicznej (rolnictwo ekologiczne, przetwórstwo lokalne i produkt tradycyjny, agro-ekoturystyka);
- wprowadzanie przyjaznych dla środowiska technologii innowacyjnych na obszarach wiejskich;
- edukację mieszkańców wsi nt. rolnictwa ekologicznego, biodynamicznego i agrobioróżnorodności, dobrostanu zwierząt oraz dziedzictwa przyrodniczego;
- aktywizację społeczną, gospodarczą i dywersyfikację działalności gospodarczej na obszarach wiejskich;
- ochronę zdrowia i promocję zdrowego stylu życia wśród mieszkańców wsi, ochronę interesów konsumentów na obszarach wiejskich;
- rozwój sportu i turystyki przyjaznej dla środowiska na obszarach wiejskich.

Jednym z założeń Fundacji jest powołanie Centrum Rolniczej Różnorodności Biologicznej i Zrównoważonego Rozwoju Obszarów Wiejskich, jako miejsca edukacji i wymiany doświadczeń na poziomie krajowym i międzynarodowym.

Celem Fundacji jest również pomnażanie zasobów genetycznych, oraz łączenie działań rolników producentów surowca, przetwórców surowca (na specyficzny wysokiej jakości produkt) i sieci sklepów lub placówek sprzedających ten specyficzny produkt konsumentom.

W swoich działaniach Fundacja ściśle współpracuje z rolnikami, organizacjami i grupami nieformalnymi o podobnych celach, zarówno na poziomie lokalnym, krajowym, jak i międzynarodowym.

Źródło: www.agrinatura.pl

Stowarzyszenie Rozwoju Gminy Bałtów „Bałt”

Dawniej była tu zarośnięta rzeka, bieda, bezrobocie. Dziś bezrobocie jest minimalne, rzeką płyną tratwy z turystami, a o Parku Jurajskim słyszała cała Polska. Co roku przyjeżdża tu ponad 200 tysięcy turystów. Zapaleńcom z Bałtowa udało się umiejętnie połączyć działania społeczne z ekonomicznymi. W 2001 roku spotkali się ci mieszkańcy Bałtowa, którzy uznali, że tak dalej żyć się nie da, że trzeba powstrzymać degradację gminy. Znajdowali się wśród nich nauczyciele, rolnicy, rzemieślnicy i przedsiębiorcy. W sierpniu 2001 roku rozpoczęło działalność Stowarzyszenie. Aby zrealizować kolejne przedsięwzięcie turystyczne – Park Jurajski, Zarząd Stowarzyszenia postanowił utworzyć nowy, odrębny podmiot ekonomii społecznej – Stowarzyszenie „Delta”. Chodziło o to, by „Bałt” skupił się głównie na działalności społecznej: wspieraniu zespołów ludowych, organizowaniu imprez Gminy Bałtów „Bałt”. Grupa założycieli liczyła aż 120 osób! Jesienią 2002 roku, gdy zastanawiali się, jaki ma być pierwszy krok w turystycznej promocji gminy, wpadli na pomysł uruchomienia spływu tratwami po Kamiennej. Wprawdzie bałtowanie początkowo podśmiewali się z tego planu, ale szybko okazało się, że był to strzał w dziesiątkę. Gdy w 2003 roku Państwowy Instytut Geologiczny odnalazł na terenie Bałtowa ślady dinozaurów, członkowie stowarzyszenia zdecydowali się na drugi przełomowy krok – postanowili wykorzystać to jako atrakcję turystyczną i stworzyć własny Park Jurajski – pierwszy w Polsce.

Fot. www.juraparkbałtow.pl

W efekcie działań powstały cztery podmioty ekonomii społecznej – o jasno sprecyzowanych i zróżnicowanych celach i formach działania, nie dublujące się, lecz uzupełniające:

- „Bałt” – poza spływami zajmuje się działalnością edukacyjną i projektową, umożliwia powstanie nowych produktów poprzez stworzenie przestrzeni dla kontaktów i edukacji lokalnego rzemiosła czy właścicieli gospodarstw agroturystycznych.
- „Delta” – podmiot ściśle gospodarczy, nastawiony na tworzenie nowych miejsc pracy. Poza Parkiem Jurajskim i stokiem narciarskim, prowadzi także m.in.: Ośrodek Jazdy Konnej „Kraina Koni” z końmi zimnokrwistymi rasy małopolskiej i hucułami oraz „Zwierzyniec”, gdzie podczas ekosafari można zobaczyć alpaki, lamy, strusie, daniele i egzotyczne ptaki.
- Fundacja „Partnerstwo Krzemieny Krąg” – wspiera i rozwija markowy produkt turystyczny wychodzący poza ramy gminy.
- „Allozaur” – przedsiębiorstwo społeczne – obsługuje powyższe podmioty oraz mieszkańców Bałtowa.

Źródło: www.ekonomiaspoleczna.pl, dobre praktyki EFS

Fundacja Rozwoju Przedsiębiorczości Społecznej „Być Razem”

Powołana została w 2007 roku przez Stowarzyszenie Pomocy Wzajemnej „Być Razem” z Cieszyna. Idee Fundacji wynikają w dużym stopniu z doświadczeń Stowarzyszenia, jednak zakres jej działalności poszerzony jest o prowadzenie przedsiębiorstwa społecznego, wspieranie spółdzielni socjalnych, przedsiębiorstw społecznych, firm nastawionych również na działalność o charakterze społecznym, stowarzyszeń oraz innych form aktywności społecznej budowanych na wartościach solidarności, wzajemności i współdziałania.

Fundacja Rozwoju Przedsiębiorczości Społecznej „Być Razem” z Cieszyna realizuje liczne projekty, ukierunkowane na aktywizację osób bezrobotnych i zagrożonych wykluczeniem społecznym poprzez pracę i edukację. Tworząc nowe miejsca pracy w prowadzonym przez siebie przedsiębiorstwie społecznym, wspierają powrót do społeczeństwa osób zagrożonych marginalizacją. Fundacja Rozwoju Przedsiębiorczości Społecznej „Być Razem” powołana została w 2007 roku przez Stowarzyszenie Pomocy Wzajemnej „Być Razem” z Cieszyna.

Fundacja wspiera podmioty ekonomii społecznej, spółdzielnie socjalne, przedsiębiorstwa społeczne, firmy nastawione na działalność o charakterze społecznym oraz organizacje pozarządowe.

Prowadzone przez Fundację przedsiębiorstwo społeczne to sieć warsztatów:

- stolarnia,
- ślusarnia,
- pralnia wodna i chemiczna.

We współpracy z utworzonymi na terenie Fundacji spółdzielniami socjalnymi, przedsiębiorstwo świadczy również usługi gastronomiczne i szwalnicze.

Produkty WellDone: Produkty WellDone wytwarzane przez Fundację „Być Razem” to wykonane z naturalnych materiałów, proste, dowcipne, inteligentne i użyteczne przedmioty, doskonale na prezenty. Zaprojektowane zostały przez młodych projektantów, a wytwarzane są przez osoby powracające na rynek pracy, wspierane przez Fundację „Być Razem”. Nabywca produktu marki WellDone otrzymuje przedmiot dobrze zaprojektowany, dobrej jakości, za dobrą cenę, a przy okazji, kupując go, robi coś dobrego dla innych.

Źródło: www.fundacjabycrazem.pl, www.welldone.co

Bielskie Stowarzyszenie Artystyczne „Teatr Grodzki”

Bielskie Stowarzyszenie Artystyczne „Teatr Grodzki” powstało w 1999 roku. Skupia w sobie trenerów, artystów, pedagogów i animatorów kultury, działających na rzecz grup zagrożonych wykluczeniem społecznym, jak również z ograniczonym dostępem do świata kultury i sztuki – dzieci, młodzieży, dorosłych i osób w podeszłym wieku.

Fot. www.teatrgrodzki.pl

Do stowarzyszenia przynależą m.in.: osoby niepełnosprawne intelektualnie i fizycznie, młodzież sprawiająca kłopoty wychowawcze i ze środowisk dysfunkcyjnych, osoby uzależnione, wychowankowie domów dziecka oraz placówek resocjalizacyjnych i opiekuńczych. Stowarzyszenie prowadzi swoją działalność zarówno na terenie

Polski, jak również współpracuje w różnych projektach z podmiotami zagranicznymi, tworząc np. spektakle teatralne. Spośród wielu działań realizowanych wspólnie ze szkołami, przedszkolami, placówkami dla osób niepełnosprawnych i ośrodkami terapeutycznymi, wymienić należy spektakle z udziałem dzieci, młodzieży i osób niepełnosprawnych w roli aktorów i bezpośrednich odbiorców. Tematyka, która jest poruszana w przedstawieniach, to m.in.: przeciwdziałanie dyskryminacji, umiejętność nawiązywania kontaktów międzyludzkich, pokazywanie sposobów radzenia sobie z problemami życia codziennego. Bardzo istotnym elementem działalności Stowarzyszenia jest prowadzenie Centrum Wolontariatu, które należy do Ogólnopolskiej Sieci Centrów Wolontariatu, którego rolą jest pośrednictwo pomiędzy osobami potrzebującym wsparcia a wolontariuszami.

Źródło: www.teatrgrodzki.pl

Przykłady z regionu

Stowarzyszenia Hobbiton

Specjalizacja wsi Sierakowo Sławieńskie opiera się na zagadnieniach związanych z tematyką twórczości J.R.R. Tolkiena, a w szczególności z postaciami Hobbitów. W ramach tworzenia i rozwijania produktu wsi powstawały kolejne charakterystyczne budowle (np. domki Hobbitów), przestrzeń do prowadzenia gier RPG (pod dachem i w terenie), rozwinięty został warsztat kowalski, powstało gospodarstwa edukacyjne. Mieszkańcy przygotowali hobbitką ofertę kulinarną, prowadzą gry terenowe. Oferta Sierakowa jest również adresowana do osób niepełnosprawnych.

Fot. www.it-pomorze.pl

Wioskę Hobbitów w Sierakowie Sławieńskim tworzą 2 wzajemnie uzupełniające się elementy – ludzie oraz infrastruktura. Pierwszym z nich są głównie członkowie Stowarzyszenia Hobbiton. Organizują Jarmarki Hobbitów, przyjmują w Hobbitonie zorganizowane grupy. Na co dzień żyją swoim życiem, ale od czasu do czasu zamieniają się w hobbitów, elfy czy krasnoludów, by zabrać gości w magiczny świat hobbitkich przygód, gier i zabaw. Infrastruktura to przede wszystkim plac, na którym stoją główne zabudowania Wioski Hobbitów (m.in. Domek Hobbita, Wieża Elfów). We wsi i wokół wsi rozrzucone są też inne zabudowania i miejsca zaadaptowane na użytek Wioski Hobbitów, tj.: Domek Hobbita nad stawem, Kuźnia Krasnoludów, Smocza Jama, Las Elfów.

Przygoda w Wiosce Hobbitów zaczyna się na centralnym placu. Uczestnicy przebierają się, zdobywają mapy i/lub przewodnika, otrzymują zadanie i ruszają na trasę wokół wsi, pełną przygód i niebezpieczeństw. Po drodze napotykają postaci wprost z prozy Tolkiena, wykonują zadania, pokonują przeszkody, uciekają lub gonią, przenoszą informacje, zdobywają artefakty... po czym powracają na plac, by w cieniu gospody odpocząć po trudach przebytej trasy. Czeka tu na nich również hobbitkie gry i zabawy, prowadzone przez mieszkańców Sierakowa. Był to pomysł na aktywizację społeczną i zawodową mieszkańców wsi. Oferta zabaw integracyjnych, wycieczek i warsztatów cieszy się niesłabnącym zainteresowaniem.

Źródło: www.hobbici.pl, www.sierakowo.wioskitematyczne.org.pl

Stowarzyszenie „Centrum Słowian i Wikingów Wolin-Jómsborg-Vineta”

Powszechnie znana w Polsce wioska Wikingów na wyspie Wolin to również inicjatywa stowarzyszenia. Potencjał stworzony przez jej członków jest wykorzystywany do działalności gospodarczej przeznaczanej na cele statutowe.

Zwiedzając rekonstrukcje zabudowań mieszkalnych i rzemieślniczych z okresu wczesnego średniowiecza – od IX do XI wieku, można zobaczyć jak mogło wyglądać życie codzienne dawnych ludzi, jak mieszkali i pracowali.

We wnętrzach chat o różnej konstrukcji można obejrzeć repliki mebli, narzędzi i przedmiotów codziennego użytku sprzed 1000 lat. Warsztaty archeologii eksperymentalnej tym różnią się od normalnego muzeum czy skansenu, że wszystkie eksponaty i całe wyposażenie można nie tylko oglądać, ale także dotykać, samodzielnie wypróbować działanie różnych narzędzi czy siadać na „historycznych” krzesłach, położyć się na łóżku, czyli po prostu na chwilę przenieść się w czasy dawnych Słowian i Wikingów. Obok corocznego festiwalu Słowian i Wikingów miejsce to jest terenem szeregu odpłatnych wycieczek, imprez integracyjnych czy warsztatów dla różnych grup odbiorców.

Źródło: www.jomsborg-vineta.com

Spółdzielnie socjalne

„Nigdy nie wątp, że małą grupą troskliwych i zaangażowanych obywateli może zmienić świat. W rzeczywistości wszelkie zmiany były zawsze właśnie ich zasługą.” ~DR Margaret Mead

To najbardziej podstawowa forma przedsiębiorstwa społecznego. Głównym celem działalności spółdzielni socjalnej jest prowadzenie wspólnego przedsiębiorstwa w oparciu o osobistą pracę jej członków. Celem spółdzielni socjalnej jest zawodowa i społeczna integracja członków spółdzielni. Spółdzielnia socjalna nie działa w celu osiągnięcia zysku – jest tzw. organizacją non-profit. Nie znaczy to, że nie może przynosić zysku, tylko, że ma go przeznaczać na działania społeczne, w tym przede wszystkim na rzecz swoich członków. Spółdzielnie działają bardzo często lokalnie, dostarczając dobra i usługi lokalnym odbiorcom. Praca w spółdzielniach socjalnych pozwala na uzyskiwanie dochodów przez osoby bezrobotne, rozwija ich umiejętności zawodowe oraz daje możliwość podjęcia działań rozwijających więzi z lokalną społecznością. Jest potencjalnym miejscem pracy, które dana grupa tworzy sobie sama, przy czym zachowuje zgodność ze swoimi marzeniami, wyobrażeniem przyszłości, umiejętnościami i potrzebami. Jest to szczególnie ważne w kontekście młodych ludzi, którzy kończą naukę – mają szansę na stworzenie własnego miejsca pracy.

Ważne

Spółdzielnia socjalna to forma prawna podmiotu łączącego cechy przedsiębiorstwa oraz organizacji pozarządowej, mająca umożliwić jej członkom, którymi muszą być w 50% osoby zagrożone wykluczeniem społecznym, powrót do uregulowanego życia społecznego i aktywności na rynku pracy. Spółdzielnia socjalna, jako rodzaj spółdzielni pracy, opiera się na zasadzie osobistego świadczenia pracy przez jej członków.

Institucja spółdzielni socjalnej została w Polsce wprowadzona Ustawą z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. z 2004 r. Nr 99, poz. 1001), którą odpo-

wiednio znowelizowała ustawę z 16 września 1982 r. Prawo spółdzielcze (Dz. U. z 2003 r. Nr 188, poz. 1848 ze zmianami). Aktualną podstawą prawną dla funkcjonowania spółdzielni jest Ustawa z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych (Dz. U. z 2006 r. Nr 94, poz. 651) z nowelizacją z 2009 r.

Spółdzielnia socjalna to bardzo interesująca forma prawna. Z jednej strony wywodzi się ona w prostej linii ze znanych prawu spółdzielczemu spółdzielni pracy, czyli podmiotów gospodarczych, w których to spółdzielcy są jednocześnie pracownikami, a z drugiej można ją uznać za formę stowarzyszenia, w którym osoby w nim uczestniczące zrzeszają się, aby wzajemnie się wspierać. To połączenie dwóch form działania jest siłą spółdzielczości socjalnej, która łączy w sobie zalety przedsiębiorstwa i organizacji pozarządowej. Umożliwia to działanie na różnych polach w zależności od możliwości i pojawiających się potrzeb. W Krajowym Rejestrze Sądowym, według stanu na 20 sierpnia 2012 roku, zarejestrowanych było 517 spółdzielni socjalnych, z tego 25 miało swoją siedzibę na obszarze województwa zachodniopomorskiego. Pierwsze spółdzielnie socjalne w województwie zarejestrowano w roku 2006, co można wiązać z przyjęciem Ustawy z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych.

Profil działalności gospodarczej spółdzielni socjalnych w województwie zachodniopomorskim jest bardzo zróżnicowany. Analiza dostępnych informacji na temat zakresu działania tych podmiotów wskazuje, że przyjmują one różne strategie biznesowe. Niektóre z nich oferują szeroki wachlarz usług, starając się budować swoją pozycję na podstawie zdywersyfikowanego, a dzięki temu być może bardziej stabilnego, zakresu działania. Inne koncentrują się na wybranych obszarach, jak na przykład Zaczarowana Dorożka, która głównie organizuje przejażdżki dorożką po Kołobrzegu, mimo znacznie szerszego zakresu działalności wyszczególnionej w jej KRS.

Według Ogólnopolskiego Katalogu Branżowego Spółdzielni Socjalnych najczęściej wybieranymi dziedzinami działalności przez spółdzielnie socjalne w województwie zachodniopomorskim są: sprzątanie (dziewięć spółdzielni), utrzymanie terenów zielonych (osiem spółdzielni), usługi remontowe i wykończeniowe (siedem spółdzielni), organizowanie imprez okolicznościowych, integracyjnych i lokalnych, usługi opiekuńcze i opieka nad dziećmi (cztery spółdzielnie), rzadziej działalność artystyczna, edukacyjna, turystyczna, rekreacyjna poligraficzna, IT i multimedia.

Liczba spółdzielni socjalnych najbardziej dynamicznie przyrastała w latach 2010 i 2011. W pierwszych ośmiu miesiącach roku 2012 powstały zaledwie dwie spółdzielnie, co świadczy o wyraźnym spowolnieniu dynamiki powstawania tych podmiotów. Trudno jednoznacznie stwierdzić, na ile obserwowany przyrost jest efektem realizacji projektów w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Wśród podmiotów ekonomii społecznej, które skorzystały ze wsparcia projektów, występuje na razie tylko dziewięć spółdzielni socjalnych, które powstały w ramach projektów z Działania 6.2. Kolejne mają powstać do roku 2014.

Spółdzielczość socjalna wywodzi się z Włoch, gdzie na przełomie lat siedemdziesiątych i osiemdziesiątych szukano rozwiązań umożliwiających osobom niepełnosprawnym znalezienie swojego miejsca na rynku pracy i w społeczności lokalnej. W 1981 roku rozpoczęto dyskusję nad regulacją prawną o spółdzielniach socjalnych, która 8 listopada 1991 r. zakończyła się uchwaleniem ustawy o spółdzielniach socjalnych. Ustawa wskazała wówczas odrębność włoskich spółdzielni od tradycyjnych spółdzielni pracy, w związku z tym, iż działają one przede wszystkim w celu zapewnienia wspólnych korzyści swoim członkom, podczas gdy spółdzielnie socjalne działają także na rzecz miejscowego środowiska. Orientacja na społeczność lokalną spowodowała wyodrębnienie dwóch kategorii włoskich spółdzielni socjalnych: typ A, zorientowany na świadczenie usług z szeroko pojętego zakresu opieki

społecznej i typ B – zorientowany na zapewnienie zatrudnienia osobom dyskryminowanym na otwartym rynku pracy. Spółdzielnie typu A działają w sferze opieki społecznej, ochrony zdrowia, opieki nad osobami starszymi, edukacji, natomiast spółdzielnie typu B dążą do zapewnienia zatrudnienia określonym grupom zagrożonym wykluczeniem społecznym, w tym osobom niepełnosprawnym fizycznie i psychicznie/intelektualnie, aktualnym i byłym pacjentom szpitali psychiatrycznych, uzależnionym od narkotyków, alkoholikom, młodym pracownikom z rodzin problemowych, przestępcom odbywającym pozapenitencjarne formy kary. Obecnie we Włoszech istnieje około 4,5 tysiąca spółdzielni socjalnych, z czego 70 proc. świadczy usługi socjalne, a 30 proc. prowadzi programy reintegracji społeczno-zawodowej. Po doświadczeniach włoskich pojawiły się następne. Można w tym miejscu jako przykłady wskazać greckie spółdzielnie o szczególnych celach, spółdzielnie solidarności społecznej w Portugalii, francuskie Stowarzyszenie Spółdzielcze w Interesie Społecznym, czy też specjalne formy spółdzielni pracy w Finlandii oraz Szwecji. W każdym z tych krajów szukano swoich pomysłów i rozwiązań prawnych opartych o własne doświadczenia. Polskie rozwiązania też nie pojawiły się znikąd, bowiem niewątpliwie możemy się pochwalić własnymi, wieloletnimi doświadczeniami na przykład w obszarze spółdzielczości inwalidów i niewidomych. Niestety po 1989 roku spółdzielnie te znalazły się w niekorzystnej sytuacji, uznano je za relikty PRL i pozbawiono wielu dotychczasowych uprawnień. Dlatego też potrzebne były nowe rozwiązania, usankcjonowane nowym ustawodawstwem. Odpowiednie umocowanie prawne wpłynęło na dynamiczny rozwój spółdzielni socjalnych. Nie bez znaczenia była tu również możliwość finansowania powstawania spółdzielni socjalnych ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki¹.

O tym jak zróżnicowany może być profil działalności spółdzielni socjalnej świadczą przykłady ponad 150 istniejących spółdzielni w kraju. Dostarczają one usługi budowlane, jak Spółdzielnia Handlowo-Usługowo-Produkcyjna w Byczynie, Spółdzielnia Socjalna „Pomocna dłoń” w Sosnowcu, cateringowe, jak Spółdzielnia Socjalna „Z myślą o Tobie” w Warszawie, Spółdzielnia Socjalna „Artsmak” w Poznaniu, usługi porządkowe i pielęgnacji terenów zielonych, jak Spółdzielnia Socjalna „Koziołek” w Lublinie, Spółdzielnia Socjalna „Blask” w Dobrym Mieście, poprzez produkcję dóbr i dostarczanie usług bardziej wyspecjalizowanych, jak produkcja zabawek edukacyjnych, które proponuje Spółdzielnia Socjalna Ośrodek Szkolno-Zawodowy w Prostkach, renowacja mebli stylowych prowadzona przez Spółdzielnię Socjalną „MaxStyl” w Poznaniu, skup surowców wtórnych przez Wielobranżową Spółdzielnię Socjalną „Karinus” w Poznaniu, usługi opiekuńcze oferowane przez Spółdzielnię Socjalną „Pomocna Dłoń” w Bystrzycy Kłodzkiej, prowadzenie kąpieliska strzeżonego (Spółdzielnia Socjalna „Przystań” w Poznaniu), prowadzenie gospodarstwa agroturystycznego (Spółdzielnia Socjalna „Austeria Krokus”), kończąc na tak mało spotykanym już rękodziele, jak produkcja tradycyjnych patelni (Romska Spółdzielnia Socjalna „Khetane” w Szczecinku). Niektóre spółdzielnie świadczą również usługi, które nie są powszechnie kojarzone z osobami zagrożonymi wykluczeniem społecznym, takie jak branża IT – Spółdzielnia Socjalna „WwwPromotion” z Wrocławia (projektowanie stron internetowych, grafika reklamowa). Wymieniona wyżej jako przykład Romska Spółdzielnia Socjalna Khetane w Szczecinku nie jest jedynym ciekawym przykładem spółdzielni socjalnych w regionie.

Przykłady z regionu

Kołobrzeska Spółdzielnia Socjalna „Zaczarowana dorożka” zrzesza pięć osób, które prowadzą salę zabaw dla dzieci i organizują przejażdżki dorożką po Kołobrzegu.

¹Jak założyć i prowadzić spółdzielnię socjalną? Poradnik, Marcin Juszczyk, Cezary Miżejewski, Małgorzata Oldak, Warszawa 2008r.

Spółdzielnia Socjalna Promienista w Czaplunku

Spółdzielnia Socjalna Promienista w Czaplunku oferuje szeroki wachlarz usług porządkowo-czystościowych, począwszy od prostego sprzątania, mycia okien, prania wykładzin, dywanów, tapicerki meblowej i samochodowej, pielęgnacji terenów zielonych, odśnieżania poprzez specjalistyczne usługi doczyszczania, czyszczenie i impregnację powierzchni twardych, antygraffiti do dezynfekcji, sterylizacji, deakaryzacji, deodoryzacji i odgrzybiania klimatyzacji.

W ofercie Promienistej są również usługi archiwistyczne i niszczenia dokumentacji aktowej, usługi sprzątania, konserwacji i opieki nad grobami i miejscami pamięci.

Spółdzielnia posiada również kuchnię polową i oferuje obsługę imprez plenerowych, a dla działkowiczów i właścicieli ogrodów przydomowych usługi glebogryzarką, rąbanie gałęzi, frezowanie pni drzew.

Pierwsza Spółdzielnia Socjalna TOTEM ze Szczecina – oferta kierowana jest do entuzjastów ekstremalnych wrażeń poza cywilizacją, miłośników przyrodniczych obserwacji, pasjonatów militariów oraz dla tych, którzy wśród przyrody poszukują wyciszenia i refleksji. TOTEM proponuje: tematyczne obozy survivalowe dla dzieci, młodzieży i dorosłych, obozy wędrowne z elementami survivalowymi, warsztaty survivalowe, paintball imprezy integracyjne (teambuilding), zielone lekcje (edukacja przyrodnicza, ekologiczna i historyczna), gry miejskie i terenowe warsztaty z zakresu bezpieczeństwa osobistego (samoobrona i prewencja zagrożeń osobistych) oraz Młodzieżową Grupę Survivalową TOTEM – SURVIVAL TOTEM GROUP.

Studio Doozo to grupa profesjonalistów działających w obrębie szeroko rozumianych sztuk wizualnych. Młody zespół działający jako spółdzielnia socjalna zajmuje się identyfikacją wizualną, przygotowaniem do druku, fotografią, video oraz organizacją kampanii społecznych.

Źródło: www.lagranda.pl

Projekt „Niezależne Samodzielne Spółdzielnie Socjalne” realizowany był w okresie od stycznia 2010 roku do końca września 2012 roku przez firmę „4C Centrum Ekonomii Społecznej” pełniące go funkcję lidera projektu w partnerstwie z „Fundacją Pomocy Wzajemnej Barka”. Najważniejszym efektem projektu jest powołanie i funkcjonowanie dziesięciu spółdzielni socjalnych, w których utworzono 50 miejsc pracy. Powstałe spółdzielnie socjalne to:

- Spółdzielnia Socjalna „AS” – Dębno;
- Spółdzielnia Socjalna „Brzoza” – Brzesko koło Pyrzyc;
- Wielobranżowa Spółdzielnia Socjalna „Dobrzanka” – Dobrzany;
- Spółdzielnia Socjalna „Kręgiel” – Nowe Bielice koło Koszalina;
- Wielobranżowa Spółdzielnia Socjalna „Omega” – Przybiernów;
- Spółdzielnia Socjalna „Pod Kasztanami” – Rzepnowo koło Pyrzyc;
- Spółdzielnia Socjalna „Poligrafia” – Koszalin;
- Spółdzielnia Socjalna „Razem” – Banie;
- Spółdzielnia Socjalna „Piątka” – Borne Sulinowo.

Źródło: www.nss.pl

Spółdzielnia Socjalna „Kręgiel” prowadzi Centrum Rozrywki ODYSEJA 2001 w Besiekierzu w skład którego wchodzi 16-torowa w pełni zautomatyzowana kręgielnia restauracja TEWARNA wraz z klubem muzycznym, plac zabaw dla dzieci BAJKOLAND – zabawa dla najmłodszych na powierzchni 500 m², salon gier zręcznościowych, usługi serwisowe kręgielni na terytorium Rze-

czypospolitej Polskiej. Obok działalności zarobkowej spółdzielnia prowadzi również działalność prospołeczna: prowadzenie zajęć oraz warsztatów dla grup terapii zajęciowej oraz osób niepełnosprawnych, imprezy integracyjne, dni otwarte kręgielni, nauka gry w kręgle dla szkół, szerzenie zdrowego trybu życia poprzez grę w kręgle.

Wielobranżowa Spółdzielnia Socjalna „DOBRZANKA” to spółdzielnia, którą tworzy 5 osób. Podstawową działalnością jest Bar 4GRAMY w miejscowości Dobrzany. Wielobranżowa Spółdzielnia Socjalna „DOBRZANKA” prowadzi Bar 4GRAMY, w którym można spotkać się ze znajomymi i zjeść coś smacznego. Poza tym istnieje możliwość organizowania w nim imprez okolicznościowych typu – urodziny, komunie, chrzciny itp. Dodatkowo w ofercie spółdzielni są usługi sprzątające i opieka nad dziećmi. Oferta restauracji dostosowana jest do różnych grup odbiorców:

- dla rodzin z dziećmi – kącik malucha z gramami i zabawkami;
- dla młodzieży – lokal wyposażony jest w gry planszowe do ich dyspozycji oraz konsole do gier, z którego można odpłatnie korzystać;
- dla osób dorosłych i starszych – organizowanie wieczorów tematycznych.

Wielobranżowa Spółdzielnia Socjalna Omega z Przybiernowa prowadzi obecnie trzy rodzaje usług:

- utrzymanie dróg gruntowych – wykorzystując posiadane i aktualnie nabywane umiejętności zespołu wykonuje usługi całkowicie zaniedbanej, określanej jako niszowa przez administratorów dróg gminnych i powiatowych. Powszechnie znane są kłopoty użytkowników dróg gruntowych, ich stan niejednokrotnie uniemożliwia dojazd np. do kolonii położonych na uboczu, pogotowia sanitarnego przy nagłym wezwaniu;
- utrzymanie zieleni i małej architektury;
- montaż sanitarnych elementów z PCV – w celu zapewnienia ciągłości zleceń podczas przestojów oraz w okresie zimowym Spółdzielnia realizuje zlecenia firmy Danwar Lubin (członek Partnerstwa Lokalnego) – przedstawiciela duńskiej firmy PRO-REN A/S Springstrup. Zlecenie dotyczy montażu sanitarnych elementów z PCV.

Spółdzielnia Socjalna „AS” z Dębna prowadzi Centrum Rozrywki „Relax”. Jest to miejsce gdzie dzieci się bawią, uczą oraz miło spędzają wolny czas pod okiem naszej kadry i swoich rodziców. Dzieci mogą tu poczytać lub pooglądać książeczki (dostosowane do wieku dziecka), pograć w gry planszowe. Centrum oferuje również stanowiska, gdzie dzieci mogą pograć w gry komputerowe, a także pooglądać bajki. Zabawki dostosowane są do wieku dzieci. Główną atrakcją jest specjalny plac zabaw, nazywany potocznie „małpim gajem”, gdzie dzieci zużywają swoje zapasy energii. W Centrum znajduje się również mała kawiarenka, w której rodzice i opiekunowie dzieci przebywających w bawialni mogą sobie odpocząć, porozmawiać, napić się dobrej kawy i/lub coś zjeść. Organizowane są również imprezy okolicznościowe dla dzieci. Ważnym uzupełnieniem oferty jest wypożyczalnia strojów karnawałowych dla dzieci, z której korzystają praktycznie cały rok, przy okazji różnych imprez, które organizują dla „małych klientów” i ich rodziców. Centrum Rozrywki „Relax” dysponuje lokalem o powierzchni ponad 130 m², z WC dostosowanym dla maluchów oraz parkingiem dla rodziców.

Spółdzielnia Socjalna „Piątka” zajmuje się obecnie dwiema formami działalności: prowadzeniem Klubu Dziecięcego „Krasnoludki” w Bornym Suliniowie oraz prowadzeniem stolarni. Klub Dziecięcy „Krasnoludki” powstał z myślą o dzieciach w wieku od 8 miesiąca do 3 roku życia, a także o rodzicach, którzy chcą, aby ich dziecko dorastało i rozwijało się w przyjaznym i bezpiecznym środowisku. W klubie zapewniona jest opieka w ciepłej domowej atmosferze pod okiem wykwalifikowanej kadry. Z uwagi na małą liczbę dzieci w grupie możliwe jest indywidualne podejście

do każdego z nich, a także zapewnienie stałej opieki i rozwoju. Programy oparte są na stymulacji nauczania przez zabawę. Stolarska zajmuje się produkcją mebli na wymiar, są to meble kuchenne, zabudowy stałe, meble biurowe, szafy wnękowe itp. Piątka produkuje również infrastrukturę placów zabaw, ścieżek zdrowia, ścieżek edukacyjnych, parkingów leśnych, „małych gajów”. Odpady w stolarni (wióry i trociny) są przetwarzane na pelet, które wykorzystywane są do opalania i ogrzewania stolarni, zaś nadwyżki są sprzedawane na rynku i stanowią dodatkowe źródło dochodu Spółdzielni.

Spółdzielnia Socjalna „Pod Kasztanami” działa na obszarze gminy, powiatu i województwa. Rzepnowo, będące siedzibą Spółdzielni, jest małą cichą wioską liczącą około 150 mieszkańców oddaloną od Pyrzyc o 4 km. Spółdzielnia Socjalna „Pod Kasztanami” prowadzi działalność w zakresie:

- cateringu tradycyjnego i regionalnego opartego w dużym stopniu o potrawy regionalne np. kule, biaki, barszcz chrzanowy z jajkiem itp.;
- usług multimedialnych polegających na filmowaniu uroczystości takich jak: wesela, Komunie Święte, Sesje Rady Miejskiej, Sesje Rady Powiatu oraz inne usługi multimedialne zlecone przez klientów;
- usługi wynajmu sal – usługa stworzona jest przede wszystkim dla klientów, których nie stać na pełną organizację imprezy, stwarza im możliwość tańszych kosztów na organizację własnego wydarzenia;
- organizacji imprez okolicznościowych, szkoleń i konferencji – lokal, który posiada Spółdzielnia jest położony w cichym i ustronnym miejscu. Na terenie powiatu pyrzyckiego nie ma sali do wynajęcia z możliwością usługi cateringowej;
- organizacji czasu wolnego dla społeczności lokalnej – Andrzejki, Mikołajki, zabawy sylwestrowe i karnawałowe, majówki, imprezy wakacyjne, ferie i wiele innych o podobnych charakterze.

Spółdzielnia obecnie ściśle współpracuje z Lokalną Grupą Działania „Ziemia Pyrzycka”, z którą wspólnie zorganizowali imprezy takie jak: Kongres Kobiet, Forum Sołtysów, Diecezjalny Festyn, Dożynki Gminne. Spółdzielnia była również organizatorem: Pieśni Maryjnych –Rzepnowo 2011 i 2012, Zabaw karnawałowych dla dzieci oraz dorosłych, jarmarków Wielkanocnego oraz Bożonarodzeniowego.

Spółdzielnia Socjalna „Razem” prowadzi działalność w zakresie następujących usług:

- remontowo-budowlane: malarskie, hydrauliczne, elektryczne, glazurnicze, elewacyjne, brukarskie oraz wykończenia wnętrz;
- pielęgnacja terenów zielonych wraz z uporządkowaniem terenów będących pod administracją jednostek samorządów terytorialnych oraz jednostek im przyległych;
- sprzątanie pomieszczeń biurowych, mieszkań indywidualnych odbiorców oraz klatek schodowych;
- współorganizowanie z jednostkami samorządu terytorialnych gmin Banie i Gryfino oraz organizacjami pozarządowymi imprez kulturalno-sportowych dla lokalnej społeczności (typu: Dni Gryfina, Dnia Bań, Dzień Dziecka, Mikołajki, Dzień Seniora);
- wypożyczanie sprzętu rehabilitacyjnego typu łóżko specjalistyczne, opieka nad chorymi w domu oraz dziećmi (telefoniczna, całodobowo);
- opieka nad grobami i miejscami pamięci narodowej, polegająca na nich konserwacji oraz sprzątanie terenów do nich przyległego.

„Rozczarowania trzeba palić, a nie balsamować”. ~Mark Twain

Odmienność pomysłu na działalność w formie spółdzielni socjalnej od pomysłów na prowadzenie

działalności w innej formie gospodarowania polega na prostych zasadach łączących ze sobą zarówno zalety tego, co mogą robić stowarzyszenia, jak również spółdzielnie pracy. Oznacza to, że można prowadzić działalność gospodarczą polegającą na tworzeniu jakiegoś produktu: posiłków, bombek choinkowych, stron internetowych, koszulek itp. Można realizować również usługi: remonty budowlane, catering, czyli dostarczanie posiłków, szkolić, realizować usługi opiekuńcze czy asystenckie dla osób starszych lub niepełnosprawnych. Pomysłów są tysiące, ale zawsze to normalna działalność gospodarcza. Jednak spółdzielnia socjalna dodatkowo powinna prowadzić działania reintegracyjne na rzecz swoich członków. Taka działalność to już nie działalność gospodarcza, a co więcej, nadwyżka bilansowa, czyli zysk, który osiągany jest w spółdzielni i przeznaczany na działania dla członków spółdzielni, zmniejsza podatek dochodowy, który spółdzielnia powinna zapłacić.

Dodatkowo Spółdzielnia socjalna może prowadzić działalność społeczną i oświatowo-kulturalną na rzecz swoich członków oraz ich środowiska lokalnego. Możemy zatem kupić i bilety do kina dla naszych członków i ich rodzin, możemy wykupić udział w imprezie lub nawet zorganizować ją dla społeczności lokalnej.

Co więcej spółdzielnia może prowadzić działalność społecznie użyteczną w sferze zadań publicznych określonych w ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, czyli działać podobnie jak organizacja pozarządowa i np. zgłaszać pomysły na realizację różnych zadań samorządu, jak i odpowiadać na oferty konkursowe zgłaszane przez samorząd. Ważne, że w ramach spółdzielni socjalnej, jak normalni przedsiębiorcy, można stawać do przetargu o zorganizowanie, np. cateringu czy imprezy integracyjnej. Możemy również w ramach konkursu realizować usługi zlecone przez gminę. Czyli jest to możliwość prowadzenia jednocześnie biznesu i organizacji pozarządowej w jednym.

Przykłady z kraju

Spółdzielnia Socjalna ISSA prowadzi hostel LaGranda oraz klubokawiarnię Grandę w centrum Łodzi. Sama spółdzielnia została zarejestrowana w październiku 2011r., hostel został otworzony w marcu 2012r., klubokawiarnia zaś w październiku 2012r. Spółdzielnię stworzyli ludzie znający się z aktywistycznej przeszłości, ruchy ekologicznej, praw zwierząt, praw człowieka czy LGBTQ (z ang. *Lesbians, Gays, Bisexuals, Transgenders, Queer*). Tworząc własne miejsce pracy, twórcom chodziło nie tylko o to, by robić coś fajnego i dochodowego, ale również o to, by istnieć w strukturze demokratycznej, nie hierarchicznej i prowadzić firmę, która zamiast łamać ideały, będzie je wprowadzać w życie. Dla nich dobrym przykładem był weganizm, będący odmianą diety wegetariańskiej – i dlatego stworzyli pierwszy hostel w Polsce i pierwszą klubokawiarnię w Łodzi, gdzie można zjeść zdrowe, smaczne i w 100% roślinne posiłki. Jak potwierdzają, ekologia, prawa zwierząt, prawa człowieka są wpisane w to miejsce, tak samo jak wygodne łóżka i piwo.

Początki działalności **Spółdzielni Socjalnej „Pomocna Dłoń”** w Bystrzycy Kłodzkiej (województwo dolnośląskie) wywodzą się z Centrum Integracji Społecznej w Bystrzycy Kłodzkiej. Na tamtym terenie nie kształci się osób w kierunku usług opiekuńczych. Dlatego, też wykorzystano tę lukę i w CIS został stworzony warsztat opieki nad chorym w domu. W gminie nie ma firmy czy stowarzyszenia, które dostarczałyby tego typu usługi opiekuńcze, dlatego też powstała spółdzielnia socjalna.

¹ W ogólnej definicji terminem tym określa się ogół osób, które tworzą mniejszości o odmiennej od heteroseksualnej orientacji seksualnej oraz osób o niezgodnej z biologiczną tożsamością płciową (osoby transgenderyczne i transseksualne).

Celem i efektem uczestnictwa w programie Centrum było zdobycie umiejętności w zakresie rozpoczęcia i prowadzenia działalności gospodarczej ze szczególnym uwzględnieniem tworzenia spółdzielni socjalnej. Uczestnicząc przez cały rok w warsztatach Centrum, kobiety przygotowywane były do założenia spółdzielni socjalnej. Przygotowania polegały na zapoznaniu się z teorią i codzienną praktyką w środowiskach, w których świadczone są usługi, a także poprzez inne szkolenia, warsztaty i cały proces reintegracji społecznej przygotowujący do założenia spółdzielni socjalnej. Korzystano z wiadomości internetowych, z doświadczenia Bystrzyckiego Stowarzyszenia Dobroczynnego i Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej.

(Na podstawie strony spółdzielni, www.pomocnadlon.org)

Spółki non-profit

To spółka, która swój zysk przeznaczają na cele społeczne. Może być powołana albo przez osoby fizyczne albo np. przez organizacje pozarządowe. Jest stosunkowo najmniej znaną formą działań społecznych. Zgodnie z kodeksem spółek handlowych, spółka z o.o. może mieć inne cele, niż osiąganie zysku, tj. cele społeczne. W języku potocznym taka forma nazywana jest spółką non-profit. Zyski z działalności gospodarczej takiej spółki zwykle nie mogą podlegać podziałowi między udziałowców. Należy podkreślić, że nie jest to forma zdefiniowana prawem. Powyższe zasady działalności zazwyczaj są określane w aktach założycielskich spółek, przez ich założycieli. Najważniejszym dokumentem wewnętrznym jest umowa spółki, sporządzona w formie aktu notarialnego, która w szczególności określa cele, strukturę, liczbę i wysokość udziałów oraz zasady podziału zysków. Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością ma osobowość prawną i odpowiada za swoje zobowiązania całym swoim majątkiem.

Przykład z kraju

„ALLOZAUR” SP. Z O.O.

Do obsługi turystów oraz utrzymania porządku we wspomnianym już Bałtowskim Parku Jurajskim w 2006 roku utworzono (w ramach projektu Inicjatywy Wspólnotowej EQUAL „Gospodarka społeczna na bursztynowym szlaku”) nowe przedsiębiorstwo społeczne w formie spółki z ograniczoną odpowiedzialnością „Allozaur”. Jest to rodzaj zakładu komunalnego, któremu stowarzyszenia „Bałt” i „Delta” zlecają różne prace. Świadczy on usługi dla mieszkańców oraz obu stowarzyszeń. 25 pracowników „Allozaura” zajmuje się obsługą turystów i pracami na rzecz gminy: opiekują się gminną zielenią, sprząta szlaki turystyczne, parkingi i brzegi rzeki. Zakład organizuje także imprezy rozrywkowe i produkuje pamiątki. Aby powstał „Allozaur”, Stowarzyszenie „Delta” i jego prezes wnieśli wkład założycielski w postaci aportu m.in. sprzętu budowlanego. Udziałowcy nie czerpią zysków z działalności spółki, zyski te są przeznaczane w całości na działalność społeczną.

Źródło: www.ekonomiaspoleczna.pl, www.juraparkbaltoe.pl

Spółdzielnie

Spółdzielnia jest dobrowolnym zrzeszeniem nieograniczonej liczby osób, o zmiennym składzie osobowym i zmiennym funduszu udziałowym, które w interesie swoich członków prowadzi wspólną działalność gospodarczą. Fundusz udziałowy to łączna kwota wpłaconych przez członków spółdzielni udziałów. Spółdzielnia pracy ma osobowość prawną. Cechami charakterystycznymi

nymi spółdzielni jest prowadzenie przedsiębiorstwa w oparciu o osobistą pracę jej członków oraz obowiązek nawiązania stosunku pracy z wszystkimi członkami spółdzielni (podpisania określonej w przepisach spółdzielczej umowy o pracę). Spółdzielnię pracy może założyć co najmniej 10 osób fizycznych (nie muszą być to osoby zagrożone wykluczeniem społecznym). Wyjątkiem są spółdzielnie produkcji rolnej, do których założenia wystarczy 5 osób. Oprócz działalności gospodarczej spółdzielnia może prowadzić działalność społeczną i oświatowo-kulturalną na rzecz swoich członków i ich środowiska. Najważniejszym dokumentem wewnętrznym spółdzielni jest jej statut. Oprócz spraw podstawowych, takich jak struktura, prawa i obowiązki członków, musi być m.in. wskazany przedmiot działalności, wysokość wpisowego, wysokość i ilość udziałów oraz zasadę pokrywania strat. Fundusz udziałowy spółdzielni jest to łączna kwota wpłaconych przez członków spółdzielni udziałów.

Spółdzielnie pracy mają rozbudowaną strukturę, którą tworzą: walne zgromadzenie, rada nadzorcza i zarząd oraz – w przypadku zastąpienia walnego zgromadzenia zebraniem przedstawicieli – zebranie grup członkowskich. Najważniejszym organem spółdzielni (jej najwyższą władzą) jest walne zgromadzenie. Walne zgromadzenie wybiera i powołuje zarząd oraz radę nadzorczą, przyjmuje sprawozdania roczne oraz absoltorium dla zarządu. Uchwały walnego zgromadzenia podejmowane są w drodze głosowania i obowiązują zasadą, że każdy członek spółdzielni ma jeden głos, niezależnie od wysokości udziałów. Natomiast zarząd reprezentuje spółdzielnię i zajmuje się prowadzeniem bieżących spraw spółdzielni (w ramach przyznanych mu w statucie kompetencji), w szczególności zarządza jej majątkiem. Rada nadzorcza jest wewnętrznym organem kontroli nad działalnością spółdzielni. Zgodnie z ustawą Prawo spółdzielcze, przedmiotem gospodarczej działalności spółdzielni pracy jest prowadzenie wspólnego przedsiębiorstwa na bazie osobistej pracy członków. Spółdzielnia może tworzyć nieograniczona liczba osób (ale co najmniej 10 osób fizycznych – nie muszą być to osoby zagrożone wykluczeniem społecznym), a jej skład może być zmienny, podobnie jak fundusze udziałowe członków. Członkowie spółdzielni pracy mają obowiązek nawiązania stosunku pracy z wszystkimi członkami spółdzielni (podpisania spółdzielczej umowy o pracę określonej w przepisach). Spółdzielnia pracy ma osobowość prawną. Oprócz działalności gospodarczej może prowadzić działalność społeczną i oświatowo-kulturalną na rzecz swoich członków i ich środowiska.

Zachodniopomorskie spółdzielnie pracy mają różny profil działalności. Największa z nich, Spółdzielnica Agrofirma Witkowo k. Stargardu Szczecińskiego, prowadzi produkcję rolną i przetwórstwo mięsa. Przedsiębiorstwo to działa od 1950 roku. Wśród branż, w których działają inne spółdzielnie, można wymienić między innymi: odzieżową, medyczną, surowców wtórnych, przetwórstwa tworzyw sztucznych, a także media i turystykę. Zarejestrowane spółdzielnie pracy prowadzą działalność produkcyjną, przetwórczą, handlową i usługową. Aktywność spółdzielni skupia się w największych miastach regionu (Szczecin, Koszalin, Stargard Szczeciński). Spośród wszystkich zarejestrowanych podmiotów 14 uznanych było za nieaktywne w stanie likwidacji, z czego prawie połowa prowadziła wcześniej działalność w Szczecinie i zatrudniała do dziewięciu osób. W grupie aktywnych zdecydowaną większość stanowią spółdzielnie zatrudniające mniej niż 50 osób. Warto też zaznaczyć, że są to podmioty działające na rynku od ponad 20 lat, mały jest zaś udział podmiotów relatywnie nowych, tzn. o stażu krótszym niż pięć lat.

Spółdzielnie pracy prowadzą, w interesie swoich członków, nieograniczoną działalność gospodarczą. Spółdzielnia pracy może tworzyć fundacje, spółki, tworzyć i przystępować do spółdzielni osób prawnych i innych spółdzielni pracy oraz związków spółdzielczych. Może również jako członek wspierający przystępować do związków (federacji) organizacji pozarządowych. Spółdzielnie

mogą zakładać związki rewizyjne lub związki gospodarcze oraz przystępować do takich związków. Majątek spółdzielni jest prywatną własnością jej członków, a zysk podlega podziałowi na podstawie uchwały walnego zgromadzenia. Przy czym co najmniej 5% nadwyżki przeznaczana jest na zwiększenie funduszu zasobowego, jeżeli fundusz ten nie osiąga wysokości wniesionych udziałów obowiązkowych

Spółdzielnia osób prawnych to forma spółdzielni zrzeszająca osoby prawne np. organizacje pozarządowe lub inne spółdzielnie. Spółdzielnia osób prawnych ma osobowość prawną. Do jej założenia wymagane jest współdziałanie co najmniej trzech osób prawnych.

Scenariusze lekcji

Scenariusz lekcji nr 1: wykluczenie społeczne

Cele:

1. Wzrost wiedzy na temat wykluczenia społecznego:
 - pojęcie wykluczenia społecznego,
 - przyczyny wykluczenia społecznego,
 - skutki wykluczenia społecznego.
2. Przełamanie stereotypu osoby wykluczonej.
3. Wzbudzenie refleksji na temat potrzeby przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu.
4. Wypracowanie umiejętności efektywnej dyskusji.

Czas trwania: 45 min.

Technika: wykład–prezentacja, dyskusja, praca w grupach, drama.

Przebieg lekcji:

1. Przedstawienie tematu lekcji.
2. Definicja Wykluczenia społecznego.
 - Spytaj uczestników, co rozumieją pod pojęciem „wykluczenie społeczne”. Jakie są ich skojarzenia z tym terminem.
 - Na tablicy zapisz wszystkie podane przez młodzież próby odpowiedzi na pytanie.
 - Wprowadź definicję wykluczenia społecznego jako sytuacji, w której osoba, będąca członkiem społeczeństwa, nie może w pełni uczestniczyć w jego działaniach.
 - Wskaż, że WYKLUCZENIE SPOŁECZNE MOŻE DOTYCZYĆ: OSÓB, RODZIN, GRUP LUDNOŚCI.
 - Wymień czym charakteryzują się osoby wykluczone społecznie w nawiązaniu do przykładów na tablicy:

- żyją w trudnych warunkach ekonomicznych (ubóstwo materialne);
- nie mają odpowiedniego wykształcenia lub też brakuje im kompetencji i umiejętności do pełnego życia w społeczeństwie;
- zostają pokrzywdzone w skutek niekorzystnej sytuacji społecznej, gospodarczej, politycznej niezależnej od nich np. kryzysem, wojną, klęską żywiołową, bankructwem firmy, w której dotychczas pracowały itp.;
- posiadają cechy utrudniające im normalne funkcjonowanie, np. dysfunkcje, niepełnosprawność, uzależnienie, długotrwałą chorobę;
- doświadczają przejawów dyskryminacji ze strony społeczeństwa wskutek kulturowych uprzedzeń oraz stereotypów.

Podsumuj wypowiedź stwierdzeniem, iż powodem wykluczenia jest zwykle bycie w jakimś wymiarze naszego życia innym od reszty społeczeństwa.

3. Określenie kogo dotyka wykluczenie społeczne.

W celu zdefiniowania KOGO NAJCZĘŚCIEJ DOTYKA WYKLUCZENIE SPOŁECZNE poproś grupę o zgłaszanie propozycji, a jednego z uczniów o wypisanie ich na tablicy. Jeżeli nie padają poprawne propozycje staraj się nakierunkować młodzież dodatkowymi pytaniami, aby uzyskać niżej wymienione grupy:

- osoby, które nie mają pracy;
- osoby uzależnione (alkohol, narkotyki, komputer);
- osoby ubogie;
- rodziny patologiczne;
- osoby starsze;
- osoby o niskich kwalifikacjach i niewykształcone;
- osoby niepełnosprawne i chore;
- osoby bezdomne;
- osoby zamieszkujące tereny wiejskie;
- mniejszości narodowe;
- mniejszości seksualne.

Zwróć uwagę, iż poszczególne ustawy związane z polityką społeczną definiują osobę wykluczoną nieco inaczej. Zwróć uwagę, iż poszczególne ustawy związane z polityką społeczną definiują osobę wykluczoną nieco inaczej. Zwróć uwagę, iż ustawa o promocji zatrudnienia wskazuje jako osoby zagrożone wykluczeniem społecznym (w kontekście bezrobocia) osoby młode do 25 roku życia (wymagania dotyczące kwalifikacji i doświadczenia zawodowego stawiane przez pracodawców nierzadko powodują, że wielu młodych bezrobotnych do 25 r.ż nie jest w stanie im sprostać. Brak pracy, nienajlepsza sytuacja materialna rodzin, czy zamieszkiwanie na terenach oddalonych od większych aglomeracji miejskich, w sposób znaczący wpływają wzrost ryzyka wykluczenia społecznego).

4. Wzbudzenie refleksji na temat osób wykluczonych społecznie.

Ćwiczenie 1

Zaaranżuj debatę w formie łoży eksperckiej. Młodzież wybiera swoich przedstawicieli – ekspertów do dyskusji. Przyjmij rolę jej moderatora.

Tezy:

1. Czy można stwierdzić, że każdy z nas może stać się osobą wykluczoną społecznie?
2. Czy wykluczenie społeczne jest zjawiskiem pozytywnym, neutralnym, czy negatywnym?

3. Czy można mówić o procesie wykluczenia społecznego. Czy i jak można z tym walczyć i niwelować skutki wykluczenia społecznego.
4. Kto ponosi koszty wykluczenia społecznego? Czy tylko wykluczeni?

Ćwiczenie 2:

1. Zapytaj młodzież o znane jej przykłady osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym, w kontekście wykluczenia
2. Podziel klasę na grupy czteroosobowe, każda z grup wylosuje postać zagrożoną wykluczeniem społecznym.
3. Rozdaj kartki dużego formatu i pisaki.
4. Każda z grup losuje kartkę z opisem postaci. Na kartach pracy każda z grup ma przedstawić propozycję pomocy w zmianie sytuacji swojego bohatera lub bohaterki. Młodzież powinna spróbować określić: kto, jakie osoby, czy instytucje, organizacje mogą pomóc i w jaki sposób.

Wzory do wykorzystania:

OSOBA 1.

Pani Ania jest bezrobotną, samotną matką dwójki dzieci w wieku 4 i 7 lat. Ma 28 lat. Ukończyła liceum ogólnokształcące. Nie zdobyła zawodu i nigdy nie pracowała. Nie stać jej na przedszkole, dostaje jedynie alimenty oraz zasiłek dla bezrobotnych. Chce podjąć pracę. Jest jednocześnie osobą bardzo ciepłą i cierpliwą. Lubi przebywać ze starszymi osobami i opiekować się dziećmi.

OSOBA 2.

Michał, mieszkaniec małej miejscowości, w wyniku nieszczęśliwego wypadku nie ma władzy w nogach, porusza się na wózku. Nie może znaleźć zatrudnienia. Skończył technikum. Potrafi projektować strony internetowe. Komunikuje się z całą masą osób poprzez sieć, nie ma doświadczenia zawodowego.

OSOBA 3.

Bezdomny pan Michał. Stracił wszystko – pieniądze, pracę, rodzinę. Kiedyś był świetnym cukiernikiem. Jest uzależniony od alkoholu. Stracił chęć życia.

OSOBA 4.

Sylwia właśnie skończyła studia – marketing. Nie może znaleźć pracy. Musi wrócić na wieś, skąd pochodzi. Działa tam koło gospodyń wiejskich. Panie zajmują się wypiekami i przetworami.

OSOBA 5.

Dawid jest osobą niepełnosprawną intelektualnie w stopniu umiarkowanym, nie ma szans na zatrudnienie na otwartym rynku pracy. Bardzo chce pracować. Praca to w jego przypadku najlepsza forma aktywizacji społecznej i zawodowej. Mieszka w Szczecinie.

5. Następnie grupy prezentują wyniki swojej pracy.
6. Na kartach pracy zaznacz wspólne elementy wyluskując instytucje pomocy społecznej, instytucje rynku pracy. Ważne, aby uwypuklić próby definiowania zaplanowanych działań w kierunku ekonomii społecznej.
7. Zapytaj uczniów o ich refleksje z zajęć. Czy dzięki tym zajęciom spojrzeli na problem osób wykluczonych społecznie z innej perspektywy oraz czy będą wiedzieli, co można zrobić, aby samemu w przyszłości nie znaleźć się w takiej sytuacji lub jak pomóc innym.

Scenariusz lekcji nr 2: Ekonomia społeczna. Kapitał społeczny

Cele:

1. Umiejętność identyfikacji potencjału osób i grup społecznych –kapitału społecznego.
2. Poznanie definicji ekonomii społecznej.
3. Poznanie różnicy pomiędzy podmiotem ekonomii społecznej a podmiotem rynkowym.
4. Wskazanie zakresu ekonomii społecznej jako metody i jako sektora.

Pojęcia dodatkowe: wolontariat jako sposób budowy własnego potencjału, Społeczna Odpowiedzialność Biznesu.

Czas trwania: 45 min.

Technika: wykład–prezentacja, dyskusja, praca w grupach.

Przedstawienie tematu lekcji.

1. Definicja pojęcia ekonomii społecznej i kapitału społecznego.
2. Wypisz na tablicy określenia: ekonomia społeczna, ekonomia współpracy, gospodarka społeczna, gospodarka obywatelska, ekonomia solidarności.
 - Postaw pytanie czy te pojęcia są jednoznaczne?
 - Po dojściu do konkluzji spróbuj wspólnie z uczniami wyjaśnić, co znaczy ekonomia społeczna, obywatelska, solidarności dochodząc do definicji wskazującej nacechowanie społecznością i brakiem nastawienia na zysk.
 - Podziel klasę na grupy.
 - Na dużej kartce papieru umieść początek zdania:
 - To, że inni ludzie pomagają drugim, podejmują działania sprzyjające rozwojowi otoczenia, robią coś charytatywnie, mają satysfakcję ze wspólnie zrealizowanych pomysłów zależy od:
 - 1.....
 - 2.....
 - 3.....
 - 4.....
 - Poproś, aby każda z grup wypisała po jednym argumentem i przekazała kartkę kolejnej grupie.
 - Odczytaj wszystkie zapisy wskazując te, które będą się wpisywać w pojęcie kapitału społecznego i kapitału rozwoju.
 - Tym samym spróbuj razem z klasą zdefiniować pojęcie kapitału społecznego. Jeżeli pojawi się pojęcie wolontariatu, warto zdefiniować pojęcie w kontekście zdobywania doświadczenia, budowania własnego potencjału i kapitału społecznego.

Wolontariat to dobrowolna, bezpłatna, świadoma praca na rzecz innych lub całego społeczeństwa. Działalność wolontariacka wykracza poza związki rodzinno-koleżeńsko-przyjacielskie. Wolontariusz to osoba, która dobrowolnie i bezpłatnie pomaga potrzebującym. Jeżeli pojawi się argument wskazujący działania kierowane przez firmy komercyjne, należy rozwinąć pojęci CSR – społecznej odpowiedzialności biznesu (polecamy stronę internetową www.csr.szczecin.pl).
3. Specyfika ekonomii społecznej. Przedstawienie (na przykładach) jak ekonomia społeczna wyjątkowo kojarzy działalność gospodarczą z celami społecznymi.

- Na tablicy narysuj tabelę z dwoma kolumnami i czterema wersami. Rozłóż do wylosowania paski z określeniami z poniższej tabeli.

Celem działania jest generowanie jak największego zysku dla właściciela.
Zysk przeznaczany jest dla właściciela.
Działa na wolnym rynku i w pełnej konkurencji.
Zarządzanie jest w pełni po stronie właściciela.
Celem działania jest generowanie zysku, aby zapewnić pracę ludziom i wspierać ich rozwój społeczny.
Zysk przeznaczany jest na cele i działania społeczne.
Działa na wolnym rynku, jednak może korzystać z ulg, dotacji i wsparcia ze strony samorządu.
Działa na wolnym rynku, jednak może korzystać z ulg, dotacji i wsparcia ze strony samorządu.
Zarządzanie w zależności od podmiotu może być zależne od właściciela, którym może być zarówno grupa tworząca przedsiębiorstwo, jak i osoby, które powołały dane przedsiębiorstwo.

- Poproś o dopasowanie tekstu do odpowiedniej kolumny poniższej tabeli.

Przedsiębiorstwo komercyjne	Przedsiębiorstwo społeczne
Zysk przeznaczany jest dla właściciela.	Zysk przeznaczany jest na cele i działania społeczne.
Działa na wolnym rynku i w pełnej konkurencji.	Działa na wolnym rynku, jednak może korzystać z ulg, dotacji i wsparcia ze strony samorządu.
Zarządzanie jest w pełni po stronie właściciela.	Działa na wolnym rynku, jednak może korzystać z ulg, dotacji i wsparcia ze strony samorządu.
Celem działania jest generowanie zysku, aby zapewnić pracę ludziom i wspierać ich rozwój społeczny.	Zarządzanie w zależności od podmiotu może być zależne od właściciela, którym może być zarówno grupa tworząca przedsiębiorstwo, jak i osoby, które powołały dane przedsiębiorstwo.

Zwróć uwagę, iż ekonomia społeczna daje możliwość zagospodarowania luki powstającej tam, gdzie typowe firmy nie działają ze względu na niską, bądź brak opłacalności.

Ważnym aspektem jest możliwość zagospodarowania potencjału, który jest z punktu widzenia ekonomicznego zysku mało opłacalny, ale z drugiej strony stanowi podstawę do rozwoju osób i miejsca. Jednocześnie daje możliwość uzyskania dochodów pozwalających na zaspokojenie potrzeb osób je tworzących czy też ich rozwój społeczny. Zwróć uwagę, że nie można wobec tego odchodzić zupełnie od aspektu finansowego – generowania zysku, gdyż w wymiarze oczekiwań jest on na tyle wysoki że musi pozwolić na zaspokojenie potrzeb osób zaangażowanych w tworzenie społecznego przedsięwzięcia i utrzymanie podjętego przedsięwzięcia.

Ważną funkcją ekonomii społecznej jest postrzeganie jej jako narzędzi integracji społecznej w zakresie udostępniania miejsc pracy, angażowania we wspólne dzieło, gdzie zysk nie jest aspektem najważniejszym. Bo tu okazuje się, iż ważniejsze są współpraca, wspólne działanie przywracające wiarę w siebie i w swoje umiejętności, czy stymulowanie zmiany. Nie można jednak rozpatrywać ekonomii społecznej w oderwaniu od rynku, gdyż mimo wszystko jest ona podporządkowana jego regułom.

- Przedstaw treści:

Ekonomię społeczną polegającą na osiągnięciu społecznych celów gospodarczymi metodami można traktować jako sektor i jako metodę działania.

Jako metodę ekonomię społeczną wyróżniają następujące działania typowe dla przedsiębiorstwa społecznego:

- nadrzędność celów społecznych;
- demokratyczna kontrola członków;
- realizacja potrzeb indywidualnych i ogólnych;
- solidarność i odpowiedzialność;
- niezależne zarządzanie;
- po zaspokojeniu potrzeb własnych organizacji, przeznaczenie zysku do realizacji przyjętych wspólnie celów (określonych w statucie organizacji).

Jako sektor – ekonomię społeczną tworzy grupa zdefiniowanych podmiotów i instytucji charakteryzujących się określonymi cechami i zasadami działania.

Przedstaw, że podmioty ekonomii społecznej możemy podzielić na:

- wspierające ekonomię społeczną przygotowując ludzi wykluczonych bądź zagrożonych wykluczeniem społecznym do życia w społeczeństwie i do pracy,
- realizujące ekonomię społeczną w praktyce: Przedsiębiorstwa Społeczne.

4. Sprawdzenie wiedzy. Dla sprawdzenia poproś o wskazanie: Prawda/Fałsz czy dany podmiot jest podmiotem ekonomii społecznej. Wskazana losowo osoba wskazuje kciukiem do góry PRAWDA, do dołu FAŁSZ.

Jednostka samorządu terytorialnego. Urząd Gminy w Darłowie. Wykonuje zadania publiczne nie zastrzeżone przez Konstytucję lub ustawy dla organów innych władz publicznych. 🗳️

Stowarzyszenie Kreatywni dla Szczecina organizacja społeczna (zrzeszenie) powoływane przez grupę osób, mających wspólne cele i zainteresowania. 👍

Powiatowy Urząd Pracy w Świdwinie. Zgodnie z Art. 34 Ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy prowadzi pośrednictwo pracy dla zarejestrowanych. Świadczą w razie braku możliwości zapewnienia odpowiedniego zatrudnienia m.in. usługę poradnictwa zawodowego, umożliwiają udział w zajęciach klubu pracy, inicjują, organizują i finansują szkolenia bezrobotnych i innych uprawnionych osób oraz przyznają i wypłacają dodatki szkoleniowe i stypendiów osób. 🗳️

Fundacja Balet w Szczecinie – organizacja pozarządowa, której istotnym substratem jest kapitał przeznaczony na określony cel oraz statut zawierający reguły dysponowania tym kapitałem. Celem fundacji jest podejmowanie inicjatyw i wielokierunkowych działań praktycznych służących rozwojowi baletu i innych sztuk scenicznych, a w szczególności: opiekuńczych (mecenat), promocyjnych, impresaryjnych, prowadzących do powstania i dalszego rozwoju szkoły baletowej.

wej stopnia podstawowego, średniego i wyższego. 👍

Spółdzielnia Socjalna „Aniołowo” Jest pierwszą w regionie wsią tematyczną, członkiem Partnerstwa Miejscowości Tematycznych Warmii i Mazur „Miejsca z Duszą”. Od 2004 roku działa tu Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Wsi „Aniołowo”, które aktywnie włączyło się w proces tworzenia oraz rozwijania anielskiego tematu. Wieś słynie z ekologicznej żywności, „anielskich smaków” oraz Międzyregionalnego Zlotu Miłośników Aniołów. 👍

Spółdzielnia Socjalna „Pod Kasztanami” prowadzi działalność w zakresie: catering tradycyjny i regionalny oparty w dużym stopniu o potrawy regionalne np. kulebiaki, barszcz chrzanowy z jajkiem itp. 👍

Scenariusz lekcji nr 3: podmioty ekonomii społecznej

Cele:

1. Poznanie podmiotów ekonomii społecznej w podziale na dwie grupy:
 - wspierające ekonomię społeczną przygotowując ludzi wykluczonych bądź zagrożonych wykluczeniem społecznym do życia w społeczeństwie i do pracy (CIS, KIS, ZAZ-y);
 - realizują ekonomię społeczną w praktyce: Przedsiębiorstwa Społeczne (ngo, spółdzielnie socjalne, spółki non-profit).
2. Zwiększenie świadomości o możliwości podjęcia aktywności zawodowej w ramach podmiotu ekonomii społecznej.
3. Zdobyć umiejętności rozpatrywania warunków otoczenia i umiejętności i wiedzy osób pod kątem potencjału do wykorzystania.

Czas trwania: 45 min.

Technika: wykład-prezentacja, dyskusja, praca w grupach.

1. Podmioty ekonomii społecznej. Opis form i przykłady.
Przedstaw poszczególne podmioty ekonomii społecznej wg schematu: opis merytoryczny i wybrany przykład. Możesz wykorzystać dodatkowo filmy zamieszczone na stronie projektu (www.lubieto.szczecin.pl, zakładka Baza Wiedzy).
2. Zwiększenie świadomości o możliwości podjęcia aktywności zawodowej w formie podmiotu ekonomii społecznej.
3. Zdobyć umiejętności rozpatrywania warunków otoczenia i umiejętności i wiedzy osób pod kątem potencjału do wykorzystania.
4. Następnie podziel klasę na grupy. Dla każdej grupy przygotowano opis sytuacji, który ma posłużyć im do pracy. Tekst opisuje potencjał miejsca i ludzi do wykorzystania. Zadaniem każdej grupy jest opracowanie możliwości wykorzystania opisanej sytuacji pod kątem stworzenia przedsiębiorstwa społecznego.

Sytuacja 1.

Mieszkaś na wsi na Pojezierzu Drawskim. Panuje tu bardzo duże bezrobocie, a mieszkańcy muszą pokonać odległość ok. 15 km do większej miejscowości – Ińska. Ludzie tej gminy są bardzo ubodzy, natomiast posiadają umiejętności produkcji niespotykanych przetworów. Koło Gospodyń Wiejskich spotyka się regularnie 2 razy w tygodniu, wymienia się i prezentuje swoje dokonania na płaszczyźnie artystycznej (robienie na drutach i szydełku, haftowanie) i wspólnie gotuje. Specyfiki wytwarzane przez Panie są zaskakujące np. powidła z zielonych smażonych pomidorów. W przydomowych ogrodach panie hodują znakomitą odmianę pomidorów. We wsi jest nowa świetlica środowiskowa z kuchnią. Lasy pełne grzybów, jagód, a okoliczne jeziora pełne ryb.

Sytuacja 2.

Jesteście bezrobotnymi mieszkańcami Polic do 25 roku życia. Koło Polic znajduje się teren byłej

poniemieckiej fabryki benzyny syntetycznej Hydrierwerke Pölitz AG. Teren ruin fabryki znajduje się w pięknym otoczeniu zieleni. Monumentalne budowle zostały częściowo pochłonięte przez naturę. Część ruin jest fantastycznie porośnięta mchem. Każda z tych pozostałości stanowi element związany z ciekawą historią tego tajemniczego miejsca. Grupa kolekcjonerów opiekujących się miejscem stworzyła galerie i muzeum, w której prezentowane są pamiątki z przeszłości wydobyte z ziemi na terenie byłej fabryki i obozu pracy dla więźniów wojennych z okresu II wojny światowej. Teren – poza obiektami fabrycznymi (bardzo ciekawymi) jest pełen elementów militarnych: schronów, podziemi, strażnic. Teren leśny daje możliwości zabaw przestrzennych.

Sytuacja 3.

Jesteście grupą zapalonych komputerowców ze Szczecina. Większość z was to samouki. Jedynie Janek kończy studia informatyczne. Pracujecie dorywczo w barach i dyskotekach. Nie macie szans na stałe zatrudnienie. Jednemu tylko się udało, ale zarabia 1600 zł brutto i jest to tzw. umowa śmieciowa (która nie daje pewności stałego zatrudnienia). Część myśli o emigracji. Drzemie w Was potencjał. Dwie osoby są świetnymi grafikami. Jeden skończył liceum plastyczne.

Sytuacja 4.

Na wakacje w dzieciństwie jeździłeś/łaś na wieś koło Pyrzyc. Z ciotką chodziłeś/aś w odwiedzi-ny do sąsiadki dawnej nauczycielki, która robiła piękne koronki tzw. frywolitki. Mało kto już to potrafi. To bardzo pracochłonne robotki. Na zachodzie są poszukiwane i bardzo drogie. Odziedzyczyłeś/aś dom po zmarłej ciotce. Zawsze było Twoim marzeniem zamieszkać na wsi. Wieś jest jednak na wymarciu. Młodzi wyjeżdżają za pracą. Generalnie średnia wieku to 50+. Znasz większość pań we wsi i wiesz że mają mnóstwo wolnego czasu. Lubią jak coś się dzieje we wsi, o czym świadczą podejmowane inicjatywy, jak święta pieczonego ziemniaka i inne imprezy.

Sytuacja 5.

Mieszkaś w małym miasteczku. Teren okoliczny to piękne jeziora i lasy. Stał się miejscem, gdzie „mieszczuchy” budują nowe domki letniskowe bądź kupują stare domostwa i je remontują. Problemem są drogi dojazdowe do tych posesji. Nie są one utwardzone. Większość domów letniskowych ma duże ogrody. Mieszkańcy borykają się z ciągłymi aktami wandalizmu i kradzieży.

Sytuacja 6.

Jesteście absolwentkami pedagogiki. Brak szansy na zatrudnienie, mimo że mieszkacie w Szczecinie. W mieście rozwija się szereg miejsc aktywnego spędzania wolnego czasu dla dzieci i firm organizujących urodziny. Oferta kierowana jest jednak tylko do najmłodszych. Brak jest miejsc dla dzieci w wieku 12+.

Każda grupa otrzymuje kartkę do opracowania zarysu pomysłu, wykorzystania sytuacji do podjęcia aktywności społecznej i zawodowej. Czas opracowania – 20 min. Następnie każda z grup krótko referuje swój pomysł i próbuje określić, jaką formę przyjmie prowadzona działalność.

Scenariusz lekcji nr 4: ekonomia społeczna – pomaganie innym

Cele:

1. Poznanie i zrozumienie pojęcia: organizacja pozarządowa.
2. Cechy organizacji pozarządowych jako podmiotów ekonomii społecznej.
3. Zrozumienie idei działań kierowanych do potrzebujących.
4. Poznanie pojęcia wolontariatu.
5. Przedstawienie potrzeby podejmowania różnych inicjatyw i działań na rzecz innych ludzi.
6. Ukazanie potrzeby podejmowania inicjatyw i działań na rzecz społeczności lokalnej i osób potrzebujących wsparcia.
7. Poznanie podstawowych idei i zasad wolontariatu.
8. Wzrost wiedzy na temat instytucji oraz organizowanych akcji, w których uczniowie mogą brać udział jako wolontariusze.

Czas trwania: 45 min.

Technika: burza mózgów, dyskusja, praca w grupach

1. Przedstawienie tematu lekcji
2. Definicja organizacji pozarządowej.

Pojęcie „organizacja pozarządowa” – z angielskiego non-governmental organization organizacja non-profit (działająca nie dla zysku) czy też organizacja społeczna.

Zaznacz ze najpopularniejszymi formami organizacji pozarządowych są stowarzyszenia i fundacje.

Podziel uczniów na grupy i rozdaj poniższe przykłady organizacji pozarządowych działających w województwie zachodniopomorskim.

Przykład 1.

Stowarzyszenia Rodzin i Przyjaciół Dzieci z Zespołem Downa „Iskierka” z siedzibą w Szczecinie Stowarzyszenie jest zrzeszeniem osób fizycznych, zawiązanym dla niesienia pomocy osobom niepełnosprawnym, a w szczególności z Zespołem Downa oraz ich rodzeństwu, rodzicom lub prawnym opiekunom. Stowarzyszenie posiada z mocy ustawy osobowość prawną z chwilą dokonania wpisu w Rejestrze Stowarzyszeń. Stowarzyszenie działa na podstawie przepisów ustawy z dnia 07.04.1989 roku – Prawo o stowarzyszeniach. Stowarzyszenie może należeć do innych krajowych i międzynarodowych organizacji o podobnych celach. Działalność Stowarzyszenia oparta jest przede wszystkim na pracy społecznej członków. Do prowadzenia swych spraw stowarzyszenie może zatrudniać pracowników. Celem Stowarzyszenia jest:

1. Niesienie wszechstronnej pomocy we wszystkich dziedzinach życia osobom niepełnosprawnym, a w szczególności z Zespołem Downa oraz ich rodzeństwu, rodzicom lub prawnym opiekunom.
2. Reprezentowanie osób z zespołem Downa oraz ich rodzin.
3. Integracja osób z zespołem Downa z resztą społeczeństwa. Cele wykazane mogą być osiągnięte także poprzez prowadzenie nieodpłatnej i odpłatnej działalności pożytku publicznego.

Do osiągnięcia powyższych celów Stowarzyszenie dąży poprzez:

1. Organizowanie i prowadzenie działalności rehabilitacyjnej, terapeutycznej, edukacyjnej, leczniczej, kulturalnej, integracyjnej, rekreacyjnej i sportowej dla osób niepełnosprawnych, w szczególności z Zespołem Downa, ich rodzin oraz osób działających na ich rzecz.
2. Organizowanie pomocy lekarskiej, prawnej, materialnej itp. dla osób niepełnosprawnych, w szczególności z Zespołem Downa i ich rodzin.
3. Prowadzenie działalności informacyjnej w zakresie problematyki środowiska osób niepełnosprawnych.
4. Inspirowanie i popieranie badań naukowych sprzyjających postępowi w dziedzinie rehabilitacji psychofizycznej i adaptacji społecznej osób niepełnosprawnych, w szczególności z Zespołem Downa.
5. Prowadzenie szkolenia kadr dla potrzeb terapii osób niepełnosprawnych.
6. Organizowanie życia zawodowego osób z zespołem Downa.
7. Prowadzenie działalności wydawniczej.
8. Prowadzenie wszelkiej innej działalności dozwolonej prawnie dla dobra osób z zespołem Downa i ich rodzin.
9. Organizację imprez masowych, festynów, koncertów, festiwali, imprez sportowych propagujących działalność Stowarzyszenia (przy przestrzeganiu przepisów z ustawy z dnia 20.03.2009 o bezpieczeństwie imprez masowych). Stowarzyszenie nie prowadzi działalności gospodarczej. Członkami Stowarzyszenia mogą być osoby fizyczne i prawne. Osoba prawna może być jedynie członkiem wspierającym Stowarzyszenia.

Przykład 2

Fundacja Balet

Celem fundacji jest podejmowanie inicjatyw i wielokierunkowych działań praktycznych służących rozwojowi baletu i innych sztuk scenicznych, a w szczególności: opiekuńczych (mecenat), promocyjnych, impresaryjnych, prowadzących do powstania i dalszego rozwoju szkoły baletowej stopnia podstawowego, średniego i wyższego. **Dla osiągnięcia wytyczonych celów Fundacja prowadzi działalność:**

- opiekuńczą,
- popularyzatorską,

Przedmiotem działalności opiekuńczej jest:

- wspieranie rozwoju artystycznego twórców baletu np. w formie stypendiów, nagród, pomocy materialnej,
- finansowe wspieranie szkolenia i doskonalenia warsztatu zawodowego adeptów sztuki baletowej,
- popieranie edukacji baletowej,
- wspieranie finansowe działalności wszelkich instytucji artystycznych, a w szczególności zajmujących się baletem.

Przedmiotem działalności popularyzatorskiej jest:

- prezentacja osiągnięć artystycznych uczniów baletu w Polsce i za granicą, a w szczególności organizacja imprez i spektakli baletowych,
- wspieranie oraz inicjowanie ruchu intelektualnego wokół baletu w postaci badań naukowych, sympozjów, spotkań i innych,
- wspierania działalności wydawniczej.

Przykład 3

Stowarzyszenie Uniwersytet Trzeciego Wieku w Szczecinie, zwany dalej SUTW jest stowarzyszeniem zarejestrowanym i posiada osobowość prawną. Siedzibą władz SUTW i terenem działania jest miasto Szczecin. SUTW opiera swoją działalność na pracy społecznej członków- słuchaczy. Do prowadzenia swych spraw może zatrudniać pracowników. Celem SUTW jest:

1. Prowadzenie działalności na rzecz wszechstronnej aktywizacji intelektualnej, psychicznej i fizycznej osób starszych i osób niepełnosprawnych
2. Aktywizacja społeczna członków SUTW

Cele SUTW realizuje przez:

1. Wykłady, seminaria, dyskusje, konferencje naukowe prowadzone przez specjalistów z różnych dziedzin nauki a w szczególności dotyczących ludzi starszych.
2. Kontynuowanie nauki języków obcych.
3. Spotkania z ludźmi nauki, kultury a działających w regionie szczecińskim, w kraju lub za granicą.
4. Prowadzenie aktywnej działalności turystyczno-krajoznawczej.
5. Rozwijanie działalności w klubach, zespołach zainteresowań prowadzonych przez specjalistów lub samych słuchaczy zgodnie z potrzebami SUTW.
6. Wydawanie czasopisma „PRANA”, zbiorów własnej twórczości, opracowań, wspomnień oraz propagowanie wiedzy gerontologicznej za pośrednictwem środków masowego przekazu
7. Prowadzenie akcji informacyjnych i promocyjnych
8. Rozwijanie w miarę potrzeb działalności gospodarczej wg ogólnych zasad określonych w odrębnych przepisach z przeznaczeniem dochodów na cele statutowe
9. Udział w działaniach dotyczących rozwoju społeczeństwa obywatelskiego, integracji europejskiej oraz rozwijanie kontaktów i współpracy między społeczeństwami
10. Upowszechnianie kultury fizycznej i sportu
11. Działania na rzecz osób niepełnosprawnych
12. Rozwijanie kontaktów SUTW z innymi instytucjami i organizacjami pozarządowymi w kraju i za granicą

Przykład 4

Rowerowy Szczecin

Rowerowy Szczecin to stowarzyszenie działające na rzecz rowerzystów i popularyzacji transportu rowerowego w mieście. Cele Stowarzyszenia Rowerowy Szczecin:

- poprawa warunków poruszania się na rowerze w Szczecinie,
- poprawa bezpieczeństwa ruchu drogowego,
- popularyzacja roweru jako przyjaznego dla środowiska środka transportu oraz idealnego środka codziennego transportu (do pracy, do szkoły itp.),
- poprawa jakości życia przez zwiększenie swobody wyboru środka transportu.

Stowarzyszenie Rowerowy Szczecin współpracuje z Urzędem Miasta poprzez Zespół ds. Komunikacji Rowerowej, który został utworzony w 2006. Podczas spotkań z urzędnikami, opiniuje projekty i działania Urzędu Miasta, a przede wszystkim monitoruje i ocenia jego poczynania.

W Szczecinie i w regionie współpracuje z wieloma organizacjami pozarządowymi realizując wspólne projekty. Ideę zrównoważonego transportu i transportu rowerowego popularyzuje poprzez imprezy rowerowe, projekty edukacyjne, warsztaty, wydawnictwa, spotkania, kampanie promocyjne.

Prowadzi dialog z władzami samorządowymi: na Zespole do spraw Komunikacji Rowerowej przygotowuje opinie i stanowiska nt. infrastruktury rowerowej, która powinna być budowana wg. najlepszych praktyk, czyli najlepszych i najnowszych standardów. Realizuje to poprzez konsultacje, warsztaty, szkolenia, seminaria, opracowywanie koncepcji. Promuje korzyści płynące z rozwoju ruchu rowerowego oraz bezpiecznych zachowań komunikacyjnych wśród kierowców i rowerzystów poprzez projekty edukacyjne, masowe imprezy i spotkania.

Przykład 5

Towarzystwo Inicjatyw Społeczno-Kulturalnych TWIKS

Celami Towarzystwa są:

- Wspieranie inicjatyw mających na celu rozwój zasobów ludzkich.
- Inicjowanie i wspieranie działalności oświatowej, kulturalnej i naukowej zmierzającej do samodoskonalenia.
- Kreowanie i promowanie pozytywnego wizerunku kultury polskiej, podtrzymywanie tradycji narodowej oraz rozwój świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej.
- Pomoc społeczna, praca na rzecz środowisk defaworyzowanych, szerzenie wzajemnego zrozumienia i tolerancji.
- Działania na rzecz rozwoju dzieci, młodzieży i dorosłych w sferze turystyki i krajoznawstwa, ochrony środowiska i zdrowia.
- Zapobieganie patologii, uzależnieniom, wykluczeniu społecznemu.

Towarzystwo realizuje swoje cele poprzez:

- Wspieranie szans osób zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz pomoc osobom w trudnej sytuacji życiowej i osobom niepełnosprawnym.
- Inicjowanie działań, mających na celu promocję zdrowia i upowszechnienie wiedzy społeczeństwa na temat ochrony zdrowia.
- Działalność na rzecz organizacji, których celami statutowymi jest: działalność naukowa, naukowo-techniczna, społeczna, oświatowa, kulturalna, w zakresie kultury fizycznej i sportu, ochrony środowiska, dobroczynności, ochrony zdrowia i pomocy społecznej, rehabilitacji zawodowej i społecznej inwalidów.
- Wspieranie rozwoju wspólnot i społeczeństw lokalnych.
- Inicjowanie i wspieranie działalności naukowej, społecznej, edukacyjnej, oświatowej i wychowawczej, zmierzającej do samodoskonalenia.
- Propagowanie krajoznawstwa jako formy wypoczynku dzieci, młodzieży i dorosłych.
- Wspieranie działań mających na celu promocję sportu i zdrowego stylu życia.
- Inicjowanie działań wspierających rozwój kultury, sztuki, ochronę dóbr kultury i tradycji.
- Szkolenia, seminaria, konferencje, fora.
- Doradztwo zawodowe, w tym doradztwo zawodowe dla osób niepełnosprawnych.
- Działania na rzecz integracji europejskiej oraz rozwijania kontaktów i współpracy między społeczeństwami.
- Promocję i organizację wolontariatu.
- Partnerstwa publiczno – prywatne.
- Inicjowanie działań mających na celu wzrost porządku i bezpieczeństwa publicznego oraz przeciwdziałanie patologiom społecznym.
- Współpracę międzynarodową z instytucjami realizującymi te same lub zbliżone cele co Towarzystwo.
- Wydawanie czasopism, książek oraz publikacji multimedialnych związanych z działalnością statutową Towarzystwa.

- Aplikowanie o fundusze krajowe i międzynarodowe, z których finansowana będzie działalność statutowa Towarzystwa.
- Podejmowanie wszelkich innych działań zmierzających do urzeczywistnienia celów Towarzystwa.
- Jako priorytet towarzystwo stawia sobie działalność na rzecz młodzieży, jej aktywizacji, rozwoju i wszelkiej pomocy

Przykład 6

Stowarzyszenie Federacja Zielonych GAJA powstało w 1993 r. Jest niezależną, apolityczną pozarządową organizacją pożytku publicznego, działającą na rzecz ochrony środowiska naturalnego oraz rozwoju społeczeństwa obywatelskiego realizującą swe cele poprzez działania pokojowe. Polem działania FZ GAJA jest obszar Polski. GAJA koncentruje wysiłki, aby zapobiegać i przywracać to, co wydaje się być utracone: rzadkie gatunki, tradycyjne krajobrazy, szacunek dla Ziemi i człowieka. Działania te wyrastają z wartości: EKOLOGIA, POKÓJ, DEMOKRACJA. Organizacja posiada osobowość prawną.

Ludzie Federacji tworzą dynamiczny, zgrany zespół, który stawia sobie za cel działanie na rzecz środowiska naturalnego – jego wybranych aspektów. Ważną formą działalności Federacji Zielonych Gaja jest wolontariat. Wolontariusze bezpłatnie, świadomie i dobrowolnie wspierają stowarzyszenie swoją pracą.

Źródło: Przykłady opracowane na podstawie informacji i statutów organizacji udostępnionych na stronach www.

Poproś, aby na podstawie otrzymanego materiału uczniowie stworzyli swoją definicję organizacji pozarządowej i zapisali ją na arkuszu papieru. Po zaprezentowaniu wykonanej pracy przez grupy, wybrany reprezentant grupy przedstawi opracowaną definicję. Dla uporządkowania staraj się wybrać sformułowania określające cechy ngo, które zapisz na tablicy.

działa w interesie publicznym, a nie prywatnym;

- jest organizacją obywatelską – założona przez aktywnych obywateli;
- jest niezależna od administracji, czyli rządu;
- działa nie dla zysku;
- przyświecają jej cele społeczne, dążące do pomocy danym grupom społecznym, środowisku, nauce, kulturze, sportowi, itd.

Następnie spytaj uczestników, czy słyszeli o innych organizacjach pozarządowych? Czy znają jakieś organizacje pozarządowe, działające na terenie ich miasta, czy ogólnopolskie i czym się one zajmują? Spytaj, jakimi sprawami zajmują się organizacje pozarządowe. Doprecyzuj definicję organizacji pozarządowej.

3. Pojęcie Wolontariatu

Poproś uczniów o podanie wszystkich skojarzeń związanych z pojęciem wolontariat, wolontariusz – burza mózgów. Następnie podziel klasę na grupy. Każda grupa otrzymuje duży arkusz papieru z narysowaną postacią ludzika oraz mazaki w celu zapisania wszystkich skojarzeń związanych z zagadnieniem wolontariusz. Po zakończonym zadaniu nauczyciel prosi uczniów, by wybrali przedstawicieli grup, którzy przedstawiają pomysły grupy. Podsumuj wcześniejsze zadanie, wyjaśniając czym jest wolontariat i wolontariusz. Podaj uczniom definicję wolontariatu: „Wolontariat to dobrowolna, bezpłatna, świadoma praca na rzecz innych lub całego społeczeństwa”.

czeństwa. Działalność wolontariacka wykracza poza związki rodzinno-koleżeńsko-przyjacielskie. Wolontariusz to osoba, która dobrowolnie i bezpłatnie pomaga potrzebującym”.

4. Przeprowadź rozmowę z uczniami:

Spytaj: W jaki sposób można pomagać innym?

Dlaczego podejmujemy takie działania?

Warto zadać uczniom pracę domową. Poleć znalezienie organizacji, w której chcieliby pracować jako wolontariusze. Praca musi zawierać uzasadnienie wyboru.

Literatura

Frieske K.W. et al., *Gospodarcza strona dobroczynności*, Warszawa 2006.

Giza-Oleszczuk A., Hauser J. (red.), *Ekonomia społeczna w Polsce: osiągnięcia, bariery rozwoju i potencjał w świetle wyników badań*, Warszawa 2008.

Grafińska-Dejna A., *Człowiek motorem przemian. Ekonomia społeczna poradnik*, Gdańsk 2010.

Grafińska-Dejna A., Kabasiński K., *Człowiek motorem przemian. Liderzy przedsiębiorczości społecznej*, Gdańsk 2009.

Gumkowska M., Herbst J., Radecki P., *Raport z badania 2012*.

Hausner J. (red.), *Ekonomia społeczna a rozwój*, Kraków 2008.

Herbst J., Przewłocka J., Karwińska A., Wiktor D., *Wspieranie ekonomii społecznej*, Kraków 2008.

Przedsiębiorczość i korzyści społeczne: Identyfikacja dobrych praktyk w ekonomii społecznej, Fundacja Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych, Warszawa 2008.

Koral J., *Podmioty Ekonomii Społecznej. Spółdzielnie socjalne*, Warszawa 2008.

Wygnański J.J., *Ekonomizacja trzeciego sektora. Możliwość czy konieczność?*

Marcin Juszczyk, Cezary Miżejewski, Małgorzata Ołdak, *Jak założyć i prowadzić spółdzielnię socjalną? Poradnik*, Warszawa 2008.

Działalność gospodarcza i odpłatna w organizacjach pozarządowych, kooperatywa.org.pl.

Agnieszka Grzybowska, Jarosław Ruszewski, *Ekonomia społeczna w teorii i praktyce*, Suwałki 2010.

Baza podmiotów pomocy i integracji społecznej w województwie Zachodniopomorskim, Szczecin 2012.

Raport końcowy Ewaluacja projektów dotyczących wsparcia ekonomii społecznej, Szczecin 2013.

Źródła internetowe:

www.ekonomiaspoleczna.msap.pl

www.ekonomiaspoleczna.pl

www.ekosz.republika.pl

www.emes.net

www.ngo.pl

www.odpowiedzialnybiznes.pl

www.ozrss.pl

www.pozYTEK.gov.pl

www.spoldzielniesocjalne.org

